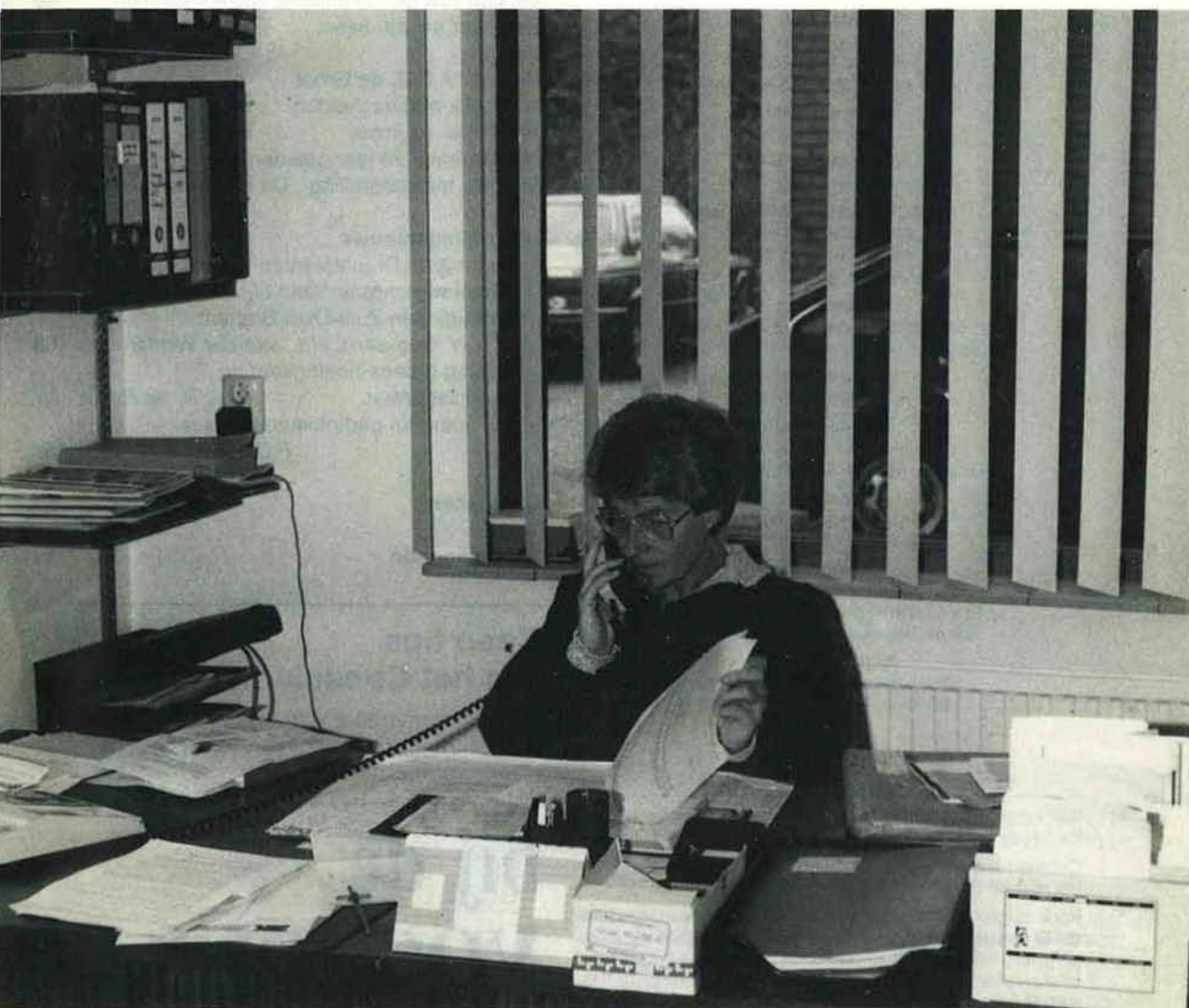

bijenteelt

Maandschrift voor de Bijenteelt - ISSN 0166-6444

Jaargang 92 - no. 2 - februari 1990

Officieel orgaan van de Vereniging tot Bevordering der Bijenteelt in Nederland

bijenteelt

INHOUD

MAANDSCHRIFT VOOR DE BIJENTEELT
ISSN 0166-6444

Officieel orgaan van de V.B.B.N.
**VERENIGING TOT BEVORDERING DER
BIJENTEELT IN NEDERLAND**

Opgericht 1897

Hoofdredakteur

J. Beetsma

Redaktieleiden

M.L. Boerjan, O. de Kat

Vaste medewerkers

N. de Jong, A. Neve, J.J. Speelziek, Ko Zoet

Bureauredactie

M.J.E.M. Canters

Ledenblad

Oplage 7600

Versijnt 11x per jaar,

in juli en augustus gecombineerd

Proefnummers

f 2,50 incl. porto

Advertentie-tarieven

op aanvraag

**REDACTIE, SECRETARIAAT en
LEDENADMINISTRATIE**

VBBN, Grintweg 273,

6704 AP Wageningen

Telefoon

VBBN (secretariaat/redactie) 08370-22422

Bijenhuis (handel/winkel) 08370-22733

Telefax

08370-24180

Openingstijden

Secretariaat di. - vr. 9.00-16.00 uur

Winkel di. - vr. 9.00-18.00, za. 9.00-13.00 uur

Postgiro

VBBN (vereniging) 84.68.01

Bijenhuis (Winkel) 82.32.76

Bankrelatie

ABN, Wageningen, Postgiro 82.41.84

Rek.no. VBBN (Vereniging) 53.90.42.897

Rek.no. Bijenhuis (Handel) 53.90.42.900

Registratie K.v.K.

VBBN: Verenigingsreg.no. V119736

Bijenhuis: Handelsreg.no. 11433

Druk

Drukkerij Modern B.V. Bennekom

Van de redactie 31
Terugblik op 15 jaar „Bijenhuis”,
bij mijn afscheid van de VBBN

mevr. J.M.A. Pos-van Iersel 32

Bijenproject Ghana, deel 2 Jo Janssen 32

Bijen houden

in dicht bewoonde gebieden G.J. Elbers 35

Bijen en veldbonen G.J. Elbers 36

Bijenplant in beeld Arjen Neve 37

Het accountantsrapport jaarrekening

1988/1989 Afdeling Vereniging 39

Het accountantsrapport jaarrekening

1988/1989 Afdeling Handel 45

Verslag van de Commissie Nazien Boeken 49

De imker en zijn bijen,

deel 2 L.G.M. Hensels 51

De heer A.C.G. de Groot

koninklijk onderscheiden A. Stremler 52

Van imker tot imker Ko Zoet 52

Het Groentje 90 jaar geleden Ko Zoet 55

Mobiele tentoonstelling „De bij en wij” 56

Verenigingsnieuws

Commissie Drachtplanten Frans Janssen 56

Samenwerkingsverband bijenhouders-

verenigingen Zuid-Oost Brabant

W. Goossens, H.L. van der Vondervoort 56

Verslag groeps-honingkeuring

Overijssel-West R. de Ruiter 57

Opleiding tot gediplomeerd imker

B.D.H. van de Weerd 57

Cursussen

58

Imkersagenda

59

Geen tips van het Consulentschap

Wegens reorganisatie van het Proefbedrijf voor Insek-
tenbestuiving en Bijenhouderij verschijnen ook deze
maand de Tips niet.

bij de VOORPLAAT

Mevrouw J.M.A. Pos-van Iersel nam afscheid van het
Bijenhuis. Zie: van de redactie.

Alle in het Maandschrift gepubliceerde meningen en inzich-
ten blijven voor rekening van de auteurs.

Overname van artikelen en illustraties is toegestaan na over-
leg met de Redactie en dan met bronvermelding.

Kopij, opgave en betaling van advertenties en speurbijtes **voor
de 1e van de maand**, voorafgaande aan de maand van plaat-
sing, aan het Bijenhuis sturen. Tekst bij voorkeur typen; foto's
hefst zwart/wit. Het maandschrift verschijnt omstreeks de 10de
van de maand.

jaargang 92 - nummer 2 - februari 1990

VAN DE REDACTIE

Afscheid mevrouw Pos

Op vrijdag 12 januari nam mevrouw J.M.A. Pos-van Iersel afscheid van het Bijenhuis. Vanaf maart 1985 maakte zij deel uit van de redactie van het Groentje. Vanaf september 1987 heeft de huidige redactie op zeer plezierige wijze met haar samengewerkt. Mevrouw Pos verzorgde de bijdragen over de activiteiten van de VBBN zoals de verslagen van de Algemene vergadering en die van het Hoofdbestuur en het Dagelijks Bestuur. Naast haar vele werkzaamheden, waaronder het beantwoorden van talloze vragen van imkers en instanties, hield mevrouw Pos de kalender bij om ons er op te attenderen dat het weer tijd was voor een redactievergadering of voor het plakwerk. Als rechtgeaarde penningmeester hield zij de vinger op de knip van de VBBN, maar als het er om ging een Groentje met vier of acht pagina's meer te laten drukken dan het reguliere aantal van 32 bladzijden, dan waren we het snel eens.

Joke, we wensen jou en je gezin zeer veel gelukkige jaren, waarin je allerlei dingen kunt doen, waar je tot nu toe in mindere mate aan toe kwam.

De prijswinnaars van de kerstpuzzel

In totaal kwamen 53 inzendingen binnen, waarvan er 39 goed opgelost waren. Uit deze goede oplossingen hebben we de volgende prijswinnaars getrokken:

R. Betten, Karveel 12-20, Lelystad
J.M. Dubelaar, Wilgen 10, Uitgeest
J.B. de Heer, Kruisweg 8, Loppersum
B. Hilderink, M.H. Trompstraat 27, Zutphen
A. Louws, Weth. van Klinkenstraat 15, Nieuwerkerk
H.W. Meddeler, Merodeplantsoen 12, Montfoort
M. Roeting, Willem-Alexanderstraat 44, Oost-Souburg
J. Stigter, R. de Graafstraat 26, Schoonhoven
F. de Vries, Haartseweg 31, Aalten
A. Westhuis, 't Brendeke 12, Eibergen

Veel inzenders voegden aan de oplossing van de puzzel een opmerking toe. Vaak was dat een gelukwens voor het nieuwe jaar. Een bloemlezing van de opmerkingen laat zien wat de lezers van deze puzzel vonden:

Een compliment voor de heer L. van den Does!

Ik heb twee heerlijke puzzeluren beleefd

Een heerlijke en tijdrovende puzzel

Leuk maar pittig

Ook imkers die zich niet tot de slimsten rekenen, kwamen tot een goede oplossing

Ideeën kwamen tijdens een slapeloos deel van de nacht

Hoofdbreken en slapeloze uren

Te moeilijk voor de gemiddelde imker

Een imker was het niet eens met het motto: „Wie niet reist, die niet oogst”. Hij slingerde 115 kg honing van 5 volken zonder te reizen.

Dhr. P. Boddijngius, 's-Hertogenbosch, maakte dit gedicht op de puzzel:

Wie zo'n puzzel kan maken

Doet hersens van puzzelaars kraken

Met stelkunde zelfs kom je er niet uit

Maar toch, na veel gezwoeg bovenstaande buit.

Studieclub

„Bedrijfsmatige Bijenteelt”

Bijeenkomst „Grote Imkers” op zaterdag 3 maart in dorps huis „De Wieken”, Capelstraat 7, Hulshorst (oude straatweg Harderwijk-Nunspeet)

Programma

- 9.00 uur ontvangst met een kopje koffie
- 9.30 uur Opening door de voorzitter, de heer B. de Jong
- 9.40 uur Voor de honingimkers: keurmerk honing – door de heer G.J. Elbers
- 10.15 uur Voor de bestuivingsimkers: Bestuiving en wat ermee samenhangt – door de heer B. de Jong
- 11.00 uur Voor de bijenteler: lezing – door de heer J. Mous
- 11.30 uur Betere bedrijfsvoering bijenteelt – door de heer G.J. Elbers
- 12.00 uur Koffiemaaltijd
- 13.30 uur Lezing bestuivingsmethode met een eventuele bestuivingscursus – door de heer L. Hensels
- 15.00 uur Rondvraag
- 16.00 uur Sluiting

Kosten f 21,- p.p. (incl. maaltijd, koffie).
Opgeven vóór 24 februari bij mevr. H.M. Heijboer te Barendrecht. Tel. 01806-15085

Terugblik op 15 jaar 'Bijenhuis', bij mijn afscheid van de VBBN

J.M.A. Pos-van Iersel

Een hele poos heb ik met mijn vingers boven het toetsenbord zitten aarzelen; hoe vat je "15 jaar Bijenhuis" samen in een kort afscheidswoord? Automatisch gaan dan je gedachten terug naar het begin: mijn sollicitatiegesprek met de heren Maagendans en Pater Jzn. Het nieuwe Bijenhuis stond er nog maar enkele jaren; de heer Krabbenborg was pas benoemd tot bedrijfsleider. De secretaris, de heer Van de Weert was al geruime tijd door ziekte uitgeschakeld, dus kwam de heer Pater als waarnemend secretaris een dag per week naar het Bijenhuis. In een record tempo dicteerde hij (en typte ik) antwoorden op brieven, verslagjes e.d. Verder verdeelde ik mijn tijd tussen de ledenadministratie (niks geen computer, alles handmatig, tot het uitdraaien van zo'n 8.000 etiketten per maand toe) en de administratie van de afdeling Handel.

Na 2 jaar werd mevrouw Rive benoemd tot secretaris-penningmeester en enkele jaren later werd het secretariaat nog uitgebreid met een assistente. Toen deze assistente na verloop van tijd trouwde en kindertjes kreeg, stapte ik over van afdeling Handel naar het secretariaat en werkte een aantal jaren zeer plezierig samen met mw. Rive. Toen zij begin 1985 besloot op te stappen was zij degene die, samen met de toenmalige voorzitter, de heer Speelziek, zoveel

druk op mij uitoefende dat ik besloot naar haar functie te solliciteren.

Nu, na 5 jaar als secretaris-penningmeester, wil ik mijn 'Bijenhuisperiode' afsluiten en allerlei dingen gaan doen die er tot nu toe niet van kwamen. Het Bijenhuis heeft de afgelopen 15 jaar een belangrijke plaats gehad in mijn leven. Met de VBBN was het een beetje als met je opgroeiende kinderen: af en toe zou je ze het liefst achter het behang plakken, maar op het moment dat ze het huis uitgaan doet dat toch aardig pijn. Niet u, maar ik ga nu "het huis uit" en ook dat doet een beetje pijn. Ik zal het in het begin beslist allemaal missen: het contact met collega's, met de mensen van de expositie en de tuin, de bestuursleden en alle telefoontjes en bezoeken van leden van de VBBN. Ik dank u allen hartelijk voor de plezierige contacten en de hulp en de steun die ik van velen van u heb ondervonden.

Ik wens u allen, zowel persoonlijk als in verenigingsverband, een heel goede toekomst, met veel honingjaren zoals het afgelopen jaar en een daverend feest in 1997; ik hoop dat ik in dat jaar vaak aan de VBBN herinnerd zal worden door het uitroepen van dat jaar tot "Bijenjaar" door het verschijnen van een bijenpostzegel en allerlei andere grootscheepse activiteiten!

Bijenproject Ghana – deel 2

Voor deel 1 zie januarinumnummer 1990 pag. 14

Jo Janssen

Het voer namen ze langzaam op en overdag waren ze redelijk actief in het verzamelen van stuifmeel op de relatief weinig bloeiende bloemen. De bijen vlogen druk op de bloeiende klimplanten, maar ik heb ze niet zien vliegen op de bloeiende acacia- en teakbomen. De bloeiende maïs werd in de voormiddag redelijk bevlogen.

Belangstelling

Reeds vanaf het begin was er belangstelling voor het bijenproject. De wapenmaker heeft zich geweldig ingezet om het project van de grond te krijgen. Een man, die Thea regelmatig komt helpen, verrichtte allerlei werkzaamheden: meehelpen om de kasten in elkaar te zetten en te bouwen. Toen een honingjager ons een zwerm kwam melden raakte hij zo geïnteresseerd dat hij niet meer van onze zijde geweken is en ons vooral geholpen heeft met het scheppen van zwermen. De belangstelling werd nog groter nadat wij tijdens een dorpsvergadering uitleg mochten geven over het project. Nog dezelfde dag meldden zich acht personen, die bijen wilden gaan houden. Ook de chieft, het hoofd van het dorp, toonde veel belangstelling en kwam ver-

schillende dagen achtereenvolgende privélessen halen. Ook de directeur van Voradeb, een soort boerenbond in Ghana, raakte bij het project betrokken. Het aantal mensen dat bijen wilde gaan houden groeide uit tot 21 personen. Een van de hoogtepunten tijdens mijn verblijf in Ghana was wel toen het hoofd van het dorp met het voorstel kwam om een imkersvereniging op te richten. Op donderdag 10 augustus 1989 werd er s'middags om 14.00 uur in de middelbare school een oprichtingsvergadering belegd onder leiding van de directeur van Voradeb. De naam van de vereniging luidt: 'Imkersvereniging Kpandu-Fesi' en als voorzitter werd het hoofd van het dorp, als secretaris een leraar van de middelbare school en als penningmeester de wapenmaker gekozen.

Cursussen

Een van de voorwaarden, die ik reeds voor mijn vertrek naar Ghana had gesteld, was dat er vanuit Ghana zelf begeleiding zou komen voor Thea Derksen. Tijdens ons bezoek aan de heer Adjare was al met hem afgesproken dat hij onder bepaalde voorwaarden 3-daagse cursussen zou komen geven. Op de laatste

dag van mijn verblijf in Kpandu-Fesi ontmoetten we ook nog de heer Dei, hoofd van de afdeling bijenteelt van Voradeb uit Ho, de provinciehoofdplaats en hij zegde alle medewerking toe voor continue begeleiding en het mee opzetten van cursussen. Voradeb stelde zelfs een huisje ter beschikking waarin de cursussen gegeven kunnen worden en waar het centraal depot van de imkersvereniging gevestigd zal worden.

Vervolg

Met het bestuur van de imkersvereniging Kpandu-Fesi is afgesproken de leden van de vereniging zo snel mogelijk in het bezit te laten komen van een bijenkast en persoonlijke imkersbenodigdheden. Het huisje van Voradeb zal ingericht dienen te worden met eenvoudig meubilair. Aanschaf van een diaprojector en eventueel een videorecorder is bijzonder aan te bevelen omdat de mensen daar vooral visueel zijn ingesteld. Alhoewel het mijn overtuiging is dat de mensen daar het nu zelf moeten gaan maken, wil ik uw financiële bijdrage vragen voor de imkersvereniging Kpandu-Fesi zodat zij een goede start kan maken. Met het ontvangen bedrag zal deze vereniging in eigen land imkersbenodigdheden, zoals sluiers en berokers, laten maken. Tijdens het opzetten van het bijenproject hebben we videofilms gemaakt waarvan er een is gemonteerd met tekst en muziek. Deze film, VHS, duur 30 minuten, is te huur voor f 25,- per vertoning, excl. verzendkosten. U kunt deze film reserveren bij J.H. Janssen. Tel. 08850-14873.

Uw bijdrage kunt u storten op gironummer 14.89.874 t.n.v. J.H. Janssen, Klaasstokseweg 7a, 5443 NS Haps, onder vermelding van 'Bijenproject Ghana'.

De verschillen tussen de Afrikaanse en Europese honingbij

Voordat we in Kpandu-Fesi het bijenproject gingen opzetten, brachten we eerst nog een bezoek aan het bijeninstituut verbonden aan de universiteit van Kumasi. Dit instituut bestaat nu ruim 10 jaren en heeft tot taak de bijenhouderij in Ghana te bevorderen. Stephen Adjare is een van de drijvende krachten. Een aantal jaren geleden schreef hij het boekje 'The Golden Insect', een boekje over het bijenhouden in Ghana voor beginners. Het doel van dit bezoek was:

- nadere informatie krijgen voor het opzetten van het bijenproject in Kpandu-Fesi
- het vragen van begeleiding voor Thea Derksen na mijn vertrek uit Ghana
- het kopen van imkersbenodigdheden als aanvulling op de spullen, die ik had meegebracht uit Nederland.

Op woensdag 19 augustus hadden we met de heer Adjare een lang gesprek. Ghana heeft grote mogelijkheden voor de bijenhouderij omdat er een rijkdom is aan natuurlijke begroeiing. Een van de grote problemen is echter dat de Afrikaanse bij (*Apis m. adansonii*)

nogal wat verschillen vertoont ten opzichte van de Europese honingbij. Alhoewel er al diverse artikelen verschenen zijn over het gedrag van de Afrikaanse honingbij is er nog nooit een serieus onderzoek naar gedaan. De boeken over dit ras zijn praktisch alle gebaseerd op het gedrag van de Europese honingbij. De heer Adjare heeft ambitieuze plannen, maar het ontbreekt hem echter aan financiële middelen om ze ten uitvoer te brengen. Deze plannen bestaan uit:

- onderzoek doen naar het gedrag van de Afrikaanse honingbij
- een boek schrijven over het gedrag van deze bij en over hiervoor geschikte behandelingstechnieken
- een koninginneteeltproject opstarten.

Hij overhandigde mij een door hem geschreven artikel over de verschillen tussen de Afrikaanse en Europese honingbij. Hier volgt de vertaling:

De Afrikaanse honingbij gedraagt zich anders dan de Europese honingbij en kan dus niet met dezelfde technieken behandeld worden. Er zullen voor dit ras andere technieken ontwikkeld moeten worden om deze super-agressieve honingbij te behandelen. De agressiviteit geeft weinig problemen. Het probleem is echter dat ze er soms stilletjes tussen uit trekken, zodat het kweken van koninginnen en het bestuderen van het voortplantingsgedrag bijna onmogelijk zijn.

Om de lezer een beter inzicht te geven in de problemen zal de onderzoeker hieronder de resultaten weergeven van zijn onderzoek gedurende de laatste paar jaren en de verschillen aangeven die er bestaan tussen de Afrikaanse en Europese honingbij. De onderzoeken werden gedaan in Ghana, Californië (USA) en Brazilië.

1. *Apis m. adansonii* is een beetje kleiner dan de Europese honingbij. Het gemiddelde gewicht is 78 mg tegen 82 mg.
2. Zij bouwt 1000 cellen per dm². De Europese honingbij bouwt 857 cellen per dm² (uit Dadant: The hive and the honey bee).
3. De dikte van een werksterraat is 22 mm tegen 24 mm bij de Europese honingbij; en de afstand tussen de raten is gewoonlijk 10 mm.
4. De bovenlat van de Kenya-top-bar-hive moet voor de Afrikaanse bij 32 mm dik zijn en voor de Europese bij 35 mm.
5. *Apis m. adansonii* schijnt de voorkeur te geven aan de kenyan-top-bar-hive en de Langstrothkast omdat die eenvoudig geconstrueerd zijn.
6. De Afrikaanse bij is vele malen agressiever dan de Europese honingbij. Zij is agressief wanneer het warm is en er intensief gevlogen wordt. De Europese honingbij is juist agressief wanneer het koud is. De Europese bij negeert de imker vol-

- dig wanneer de vlucht van de bijen het meest intensief is. De Afrikaanse bij doet dit wanneer het koud is.
7. *Apis m. adansonii* volgt zijn slachtoffer tot meer dan 300 m, de Europese bij tot 50 m.
 8. Er is maar weinig rook nodig om de Italiaanse en Carnicabij te kalmeren. Te veel rook doet versuffen. *Apis m. adansonii* heeft veel rook nodig met kleine tussenpozen. Twee maal zoveel rook doet geen enkel kwaad aan de Afrikaanse bij. Het is ook niet bekend dat *Apis m. adansonii* versuft raakt wanneer de imker nog grotere hoeveelheden rook gebruikt.
 9. Het alarmferomoon van *Apis m. adansonii* heeft meer effect dan dat van de Europese bij. Wanneer het slachtoffer eenmaal de geur bij zich heeft beantwoorden meer bijen dit door ook te gaan steken. *Apis m. adansonii* reageert agressiever wanneer sommige werkbijen in de buurt van de kast of bijenstand zijn doodgedrukt.
 10. Lawaai kan ernstige problemen opleveren voor de imker van Afrikaanse bijen. In tegenstelling hiermee kan de Amerikaanse imker zijn vrachtauto in de buurt van de bijenstand zetten, de motor laten lopen en een motormaaier gebruiken om het gras rondom de bijenstand te maaien. De bijen reageren hier niet op tenzij de bladen van de maaier een bijenkast raken.
 11. De steek van de Europese bij is pijnlijker dan die van de Afrikaanse bij. Ze boort haar gehele angel in de huid en in de meeste gevallen is het moeilijk om deze te verwijderen. Wanneer de angel eenmaal in de huid zit voelt het slachtoffer dat deze steeds dieper gaat; ook wanneer de angel is verwijderd blijft hij de pijn nog enige tijd voelen. *Apis m. adansonii* heeft geen tijd de angel diep in de huid te steken. Een zeer agressief volk kan ieder voorwerp aanvallen dat zich in de buurt bevindt wanneer zij door het dulle heen is. Zo'n agressief volk kan angels achterlaten in de beschermende kleding van de imker. Na het steken blijven de bijen het slachtoffer van alle kanten belagen.
 12. Soms kiest *Apis m. adansonii* onmiddellijk het luchtruim wanneer een raat uit de kast wordt genomen. Broedramen kunnen totaal verlaten worden op jacht naar de indringer (in één geval is bekend dat Afrikaanse bijen, die waren verstoord door imkers met beschermende kleding, een kilometer ver vlogen om een dorp aan te vallen. Toen ze het dorp bereikt hadden waren de inwoners gevlucht en hielden zich op in de bossen). In dit geval deed de koningin hetzelfde en het is dan niet mogelijk haar te vinden en op te sluiten wanneer dat nodig zou zijn. Wanneer bij de Europese bijen een raat wordt uitgenomen blijven de meeste bijen op de raat zitten. Het gedrag van de koningin is weinig of niet verstoord. Soms gaat ze gewoon door met leggen.
 13. Op het hoogtepunt van haar legcapaciteit kan de koningin van de Afrikaanse bij alle cellen van de raat beleggen. De Europese koningin legt in de hoeken van de raat geen eitjes.
 14. *Apis m. adansonii* migreert wanneer de condities niet gunstig zijn, een verschijnsel dat niet bestaat bij Europese bijen.
 15. De Afrikaanse koningin kan op ieder moment wegvliegen: zij is klaar om met een bijenvolk, dat de kast verlaat (absconding), mee te vliegen. Het lichaamsgewicht van de koningin van Europese bij neemt af voordat zij de kast met de zwerm verlaat.
 16. De Afrikaanse bij produceert meer darren dan de Europese bij. De reden die ik hiervoor kan vinden is, dat de imker in tropisch Afrika geen kunstraat gebruikt. De bijen hebben ruimte om te bouwen zoveel ze willen. De Europese imker vult alle beschikbare ruimte met werksterkunstraat of met reeds uitgebouwde werksterstraat. Een bijenvolk dat de neiging heeft om darrecellen te bouwen heeft daardoor weinig of geen ruimte om dit type cellen te bouwen.
 17. *Apis m. adansonii* is behendiger in het vliegen dan de Europese bij. Zij kan met grote nauwkeurigheid voor de ingang van de kast terecht komen. Er is geen vliegplank of platform nodig voor de vliegopening.
 18. De ontwikkeling van de Afrikaanse koningin en werkster is vanaf het eistadium respectievelijk 14 en 20 dagen. De Europese koningin 15–16 dagen en de werkster 21 dagen.
 19. *Apis m. adansonii* is een nette huishoudster. De kast en de vliegopening worden zorgvuldig schoongemaakt en in de was gezet. De schoonmaaksters houden voortdurend de ingang schoon. Dit gedrag is niet waargenomen bij Europese bijen; zij maken wel de kast schoon, maar zij doen het niet steeds zoals de Afrikaanse bij. Dit kan een bijdrage leveren aan het feit dat *Apis m. adansonii* zeer weinig bekende ziekten heeft.
 20. Een moederloos Afrikaans bijenvolk accepteert een koning of een gesloten koninginndop gemakkelijk. Zij maakt geen verschil tussen een Europese of Afrikaanse koningin – alle koninginnen worden geaccepteerd. Een volk met eierleggende werksters accepteert iedere gesloten koninginndop. Maar het is niet gemakkelijk om een Europees bijenvolk met eierleggende werksters een koningin of een koninginndop te laten accepteren.
 21. De meeste Afrikaanse bijenvolken zijn onhandelbaar. Een kleine verstoring of ingreep door de imker kan een heel volk doen wegvliegen. Het volk kan de kast verlaten en haar broed in de steek laten, soms laat het de koningin achter.
 22. Geen imker weet waar een verhongerd Afrikaans bijenvolk dood gaat. In elk geval verlaten bijen

zonder voedsel hun oude onderkomen vlak voordat het te laat is om een betere plaats te zoeken om een nieuw leven te beginnen. Een verhongerde Europese bij sterft in de kast. Zij steekt haar kop diep in een cel van de raat en sterft met het achtelijf omhoog.

23. Het is niet te doen om een groot aantal bijenvolken in één bijenstand te houden als de imker van Afrikaanse bijen overdag in zijn volken werkt. Daartegenover kunnen 50 tot 300 (of meer) Europese bijenvolken in één bijenstand gehouden worden op een afstand van minder dan 2 m van elkaar.
24. Honderd of meer koninginnen kunnen apart in een moerhuisje opgesloten worden en in een kast met bijen gehouden worden. Dit is heel gewoon voor koninginnetelers in Europa en ook elders maar ik heb het op vele manieren geprobeerd om gesloten koninginnetdoppen in een kast te hangen. In alle gevallen kwamen de koninginnen uit,

maar de bijen doodden ze allemaal en lieten er eentje in leven. Tijdens een experiment met prof. J. Woyke, is dit eveneens waargenomen.

25. De Afrikaanse bij is beter in roven dan de Europese bij. Zij roofd zonder onderbreking en zonder zich iets van andere bijen aan te trekken.
26. De Afrikaanse bij kan in het donker fourageren. Om kwart over vijf 's morgens als de bijen beginnen te fourageren, is het nog volledig donker. Er is geen Europese bij waargenomen die dit ook doet.

De geafrikaniseerde bij in Brazilië heeft dat karakter geheel verloren en heeft alleen de kleur nog over. Voor de rest gedraagt zij zich precies zoals de Europese bij en is niet meer agressief en bouwt dezelfde raten (celgrootte) als de Europese bij.

In feite komen de Europese en de geafrikaniseerde bij sterk met elkaar overeen.

Bijen houden in dicht bewoonde gebieden

G.J. Elbers, Bedrijfsvoorlichter
Insektenbestuiving en Bijenhoudery CAT Lelystad

Het is goed mogelijk om bijen te houden in een omgeving waar veel tuinen zijn. Het openbaar groen vormt tevens een goede drachtbron. Niet alleen oude stadsgedeelten waar veel bomen staan, maar ook tuinen in nieuwbouwwijken blijken voldoende voedsel te kunnen leveren voor een beperkt aantal bijenvolken. Door de variatie in aanplant is er een aanbod van stuifmeel en nectar gedurende bijna het gehele jaar.

Bijenhouden en overlast

Het blijkt dat mensen die een straat verder wonen dan de imker vaak niet eens weten dat er bijen gehouden worden. Rond de zwermtijd krijgen zij vaak voor het eerst met bijen te maken. Het voor het eerst zien hangen van een zwerm is voor velen een hele beleving. Door het grote aantal bijen dat betrokken is bij het zwermen gaat er voor de niet-imker een bepaalde dreiging uit van een zwerm. Ook hier geldt: onbekend maakt onbemind. Het afgelopen jaar heb ik verschillende artikelen uit regionale en landelijke dagbladen bewaard over zwermen die in de stad waren neergestreken. Vergelijk je een aantal van deze artikelen, dan blijken er veel overeenkomsten te zijn. Vaak staat er een grote foto bij, die suggereert dat een zwerm voor veel mensen toch een bijzonderheid is. De tekst is vaak kort en niet altijd positief over bijen en imkers. Logisch, de mensen willen geen last hebben van een bijenzwerm die op een terras neerstrijkt. Een zwerm haal je niet snel weg, wanneer je niet weet hoe je dat moet doen. Het scheppen van een zwerm is dan ook werk voor een imker. Het

is zaak dat politie en gemeenten weten waar ze de stadsimkers kunnen bereiken, om eventuele overlast vanwege een zwerm op te lossen. Door het snel opruimen van zwermen tonen imkers hun goede wil. Beter is het om het zwermen te voorkomen door een goede bedrijfsmethode, maar dit lukt helaas niet altijd. Dat u soms ook moet opdraven, wanneer het om wespen of hommels gaat, moet u maar voor lief nemen. Het is een teken aan de wand dat de mensen over het algemeen weinig weten over insecten wanneer u moet komen en het blijken hommels of wespen te zijn. Als imker kunnen we deze situaties aangrijpen om voorlichting over de bijen te geven. Hoe staat het er wat betreft uw regio of uw dorp of stad voor? Is er niets geregeld door de imkersvereniging, dan kunt u zelf het initiatief nemen t.a.v. politie en gemeenten. Op de komende najaarsvergadering kunt u dan de situatie aan de orde stellen. Gezien de onverwachte situaties die zich voor kunnen doen, is het belangrijk dat politie en gemeenten over meerdere telefoonnummers beschikken.

Praktische zaken rond het bijenhouden in dicht bewoonde gebieden

Willen we zonder overlast bijen kunnen blijven houden in dicht bewoonde gebieden, dan is het goed om de gehanteerde bedrijfsmethode regelmatig door te lichten. Toets uw manier van bijenhouden eens aan de onderstaande punten.

- Bent u op de hoogte van de plaatselijke regels? Deze regels zijn vaak vastgelegd in een Algemene Politieverordening.

- Hoeveel tijd besteedt u aan voorlichting? Over het algemeen krijgen mensen meer begrip voor bijen als u ze er iets over vertelt.
- Wat zijn uw maatregelen t.a.v. zwermen? Er zijn voldoende manieren om dit in de hand te houden. Praat er eens over met andere imkers, of vraag het aan de voorlichter uit uw regio.
- Wanneer werkt u in de bijen? 's Avonds of 's morgens is het best. Werk, indien mogelijk, zonder handschoenen. De bijen blijven rustiger en u merkt zelf wel wanneer u moet stoppen.
- Op welk tijdstip voert u de bijen? 's Avonds voeren voorkomt roverij, dus een stuk overlast.
- Hoeveel bijenvolken hebt u? In de loop van de jaren wil dit aantal nogal eens toenemen. Beperk het aantal volken ook gezien de drachtomstandigheden. De drinkplaats is tijdens het seizoen een goede graadmeter. Vliegen er veel bijen op de door u aangelegde drinkplaats, dan is er op dat moment een tekort aan nectar.
- Zorg voor gezonde bijenvolken. Door *Nosema* aangetaste volken kunnen soms verzwakte bijen opleveren, die in het grasveld van de buurman voor prikken in de blote voeten kunnen zorgen.

Wanneer u uw eigen bedrijfsmethode en het aantal bijenvolken steeds kritisch blijft bekijken en u hebt met uw collega-imkers de zaken naaar politie en gemeenten goed geregeld, dan kunt u blijvend plezier beleven aan het bijenhouden in een stedelijk gebied.

Bijen en veldbonen

G.J. Elbers, bedrijfsvoorlichter
Insektenbestuiving en Bijenhouderij
CAT Lelystad

Door de overschotten in de akkerbouw is de belangstelling voor alternatieve gewassen groot. De teelt van veldbonen voor plantaardige eiwitten is, mede dankzij de EG-subsidie die er voor gegeven wordt, voor een aantal akkerbouwers aantrekkelijk geworden. Het aantal ha is na een grote uitbreiding wat teruggelopen. De strengere eisen die aan de verschillende gewasbeschermingsmiddelen voor veldbonen gesteld worden, is hiervan een oorzaak. De veldboon kan een goede drachtbron vormen voor de bijen. Niet alleen de bloemen, maar ook de extrafloraire nectariën produceren nectar. Wanneer het gewas net boven de grond komt, wordt het al door bijen bevlogen. Zij bezoeken de extrafloraire nectariën. Deze zijn te vinden aan de onderkant van de bladeren en zien er uit als zwarte puntjes. Ook dit jaar bleek dat de bijen, ondanks het koolzaad dat vlakbij bloeide, de nectariën van de veldboon bezochten. Kunnen uw bijen op veldbonen vliegen, controleer dit dan en laat de akkerbouwer weten dat dit gebeurt. Hij kan er met de gewasbescherming rekening mee houden. Hommels bijten een gaatje achter in de bloem om bij de nectar te komen. Bijen gebruiken deze gaatjes ook. Deze wijze van nectar verzamelen draagt niet bij tot bestuiving. Wanneer de bloemen

Foto: J. Beetsma.

volop nectar afscheiden, bezoeken de bijen de bloemen wel op een normale wijze en kunnen dan bijdragen tot de bestuiving.

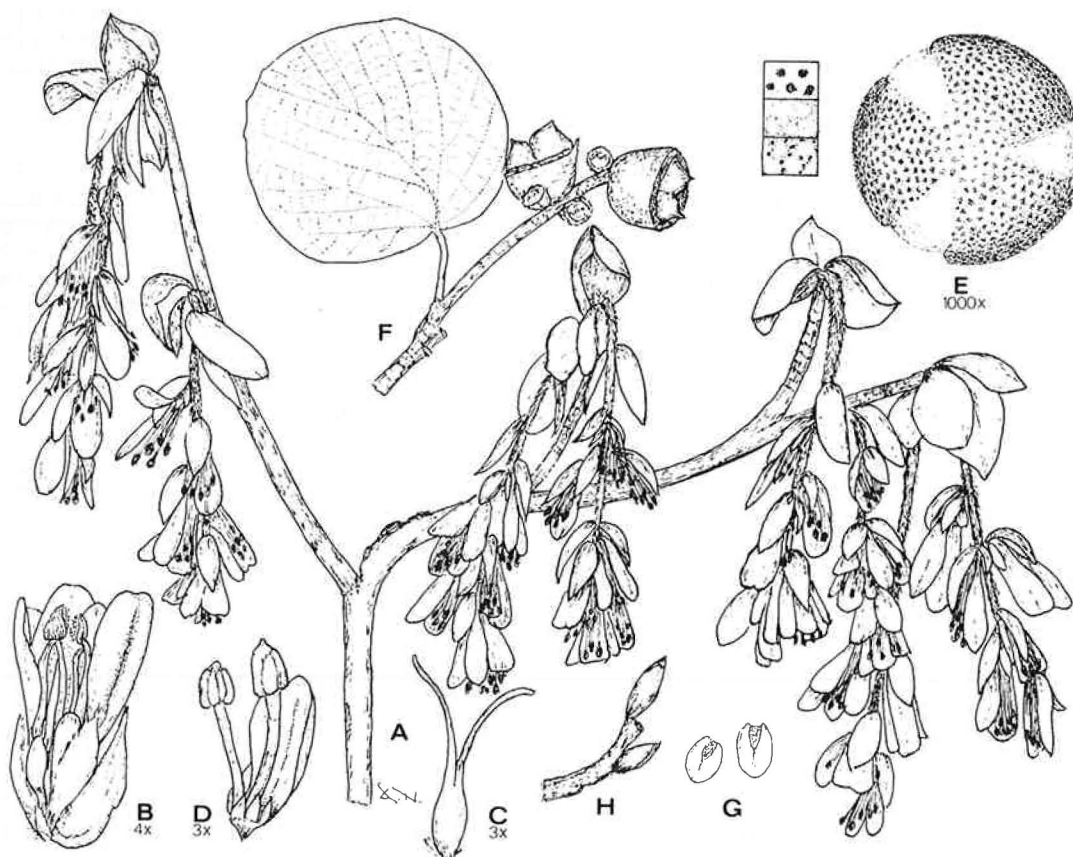
Bestuiving en kooiproeven

Uit kooiproeven blijkt dat, in een kooi waarin bijen staan, een opbrengstverhoging mogelijk is van 20% tot 40%. Dit getal kan niet direct naar de praktijk vertaald worden. Er zijn zeer veel verschillen tussen een kooiproef en een situatie in het open veld. Minder windbestuiving en weinig natuurlijke insektenpopulaties zijn bijvoorbeeld factoren die in het open veld ook invloed hebben op de bestuiving.

De bestuiving van een veldbonengewas

Een veldbonengewas bestaat voor 2/3 uit inteeltplanten en voor 1/3 uit hybride planten. Hybride planten zijn in staat zonder hulp van insekten tot bestuiving en zaadzetting te komen. Hier is sprake van zelfbestuiving. Bij een groot deel van de inteeltplanten is er een mechanische barrière in de bloemen aanwezig, waardoor zelfbestuiving niet mogelijk is. De inteeltplanten zijn aangewezen op kruisbestuiving die door insekten kan worden gerealiseerd. De bij is in staat de mechanische barrière te doorbreken, zodat ook inteeltplanten bestoven kunnen worden.

Vervolg op pagina 38

Corylopsis spicata

De winter is nog niet voorbij of er vertonen zich reeds opnieuw de eerste tekenen van het komende nieuwe voorjaar aan de struiken van de *Corylopsis spicata*. Eind februari, nog voordat de bladeren zich hebben ontwikkeld, zijn ze getooid met een helder gele bloesempracht.

Schijnhazelaar

De naam corylopsis is een samenvoeging van de naam corylus, hazelaar, en het Griekse woord opsis, voorkomen/uiterslijk. De bladvorm van corylopsis soorten vertoont veel gelijkenis met die van de hazelaar. Het geslacht corylopsis, daarom ook wel schijnhazelaar genoemd, is een van de 23 geslachten van de familie van toverhazelaarachtigen (Hamamelidaceae). Van de 22 corylopsissoorten heeft het merendeel zijn oorsprong liggen in midden en zuid China. Een klein aantal komt uit Japan. Ook de *Corylopsis spicata*, die daar zijn natuurlijke groeiplaats heeft liggen in de bossen van de gebergte rond Nagasaki. Resten van de plant zijn in Japan in pliocene gesteenten aangetroffen.

Von Siebold

Omstreeks halverwege de negentiende eeuw werd de plant naar Nederland gebracht door Jhr.Dr.Ph.F.B.von Siebold. Als factorij-arts werd hij uitgezonden naar de handelspost in Japan, die was gevestigd op een kunstmatig eiland in de haven van Nagasaki. Hij had de opdracht om naast het medisch werk gegevens te verzamelen over land en volk. Hij heeft zich van zijn taak gekweten. Een gigantische collectie zoologisch materiaal bestaande uit honderden exemplaren. Ongeveer 730 soorten planten en ruim 400 soorten zaden. Een uit schenkingen verkregen collectie van zeer waardevolle kunst- en gebruiksvoorwerpen. Dat alles werd door Von Siebold naar Nederland gebracht. In het Rijksherbarium, het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie en het Rijksmuseum voor Volkenkunde, alle te Leiden, wordt het verzamelde materiaal zorgvuldig bewaard. Bovendien zijn van het levend overgebrachte materiaal nog 15 authentieke gewassen te vinden in de Leidse Hortus Botanicus, die op 8 februari van dit jaar 4 eeuwen oud is geworden.

Siergewas

Corylopsis spicata is met nog een aantal naaste verwanten hier in cultuur gebracht voor de siergewas-senteelt. De struik wordt 2 meter hoog en doet het heel goed als solitair. Als de struik in bloei staat ziet hij geel van de hangende aarvormige bloemtrossen. De bloemen ontwikkelen zich aan eenjarig hout in de oksel van afgevallen bladeren. Elke tros heeft 7-12 bloemen, als ze nog in knop zijn steken de twee stampers reeds langs de nog opgevouwen kroonbladeren naar buiten, klaar om stuifmeel te ontvangen. De vijf roodgekleurde helmknoppen zijn dan nog gesloten. Bij het in bloei komen groeien kroonbladeren en meeldraden verder uit. De kroonbladeren zijn citroengeel. Ze zijn verschillend in grootte. Aan de buitenzijde van de tros zijn ze volledig ontwikkeld, aan de binnenzijde veel kleiner. Onder gunstige weersomstandigheden wordt reeds eind februari door bijen stuifmeel verzameld. De stuifmeelklompjes zijn licht roestbruin van kleur. Bij het verzamelen van het stuifmeel werd een opvallend gedrag van de bijen waargenomen. Tijdens rustpauzes, hangend aan een bloem, werd het in de klompjes verzamelde stuifmeel met de middelste poten regelmatig aangedrukt. Het leek alsof ze bang waren dat ze de klompjes zouden verliezen. In polair aanzicht zijn de stuif-

meelkorrels cirkelvormig. In de illustratie zijn naast de tekening van de stuifmeelkorrel de verschillende beelden, via een microscoop, van het korreloppervlak aangegeven. Het verzamelen van nectar heb ik niet kunnen waarnemen. De nectariën worden gevormd door staminodiën. Dat zijn meeldraden die niet tot ontwikkeling zijn gekomen. Ze staan in een krans binnen de meeldraden.

Doosvrucht

De bloei duurt voort tot in april. Dan begint ook het gebladerte tot ontwikkeling te komen. Als de struik volledig in blad staat behoudt hij zijn sierwaarde door de mooie glanzende bladeren. De vrucht is een 2-hokkige doosvrucht die met 4 kleppen openspringt. In iedere vrucht kunnen 2 eivormige zaden tot ontwikkeling komen. Vermeerdering kan geschieden door middel van afleggers.

Corylopsis spicata Sieb et Zucc

A bloeiwijze; B bloem gezien vanuit de binnenzijde van de tros; C vruchtbeginsel met stempels; D meeldraden en staminodiën; E stuifmeelkorrel en deel korreloppervlak gezien met verschillende microscopische instellingen; F blad en vruchten; G zaden; H winterknoppen.

Vervolg van pagina 36

Tijdstip van bloeien en peulzetting

Veldbonen bloeien van onder naar boven. Wanneer de onderste bloemtrossen onvoldoende peulen zetten, heeft dit grote invloed op de opbrengst. Meer peulzetting in een later stadium kan dit verlies niet meer goed maken, omdat bovenaan de plant het aantal bloemen snel terugloopt.

De invloed van bijen op de bestuiving

Een teler kan door het plaatsen van bijen ervoor zorgen dat er aan het begin van de bloei voldoende bestuivende insecten aanwezig zijn. Een aantal voordelen hiervan zijn:

- meer kruisbestuiving
- meer zetting vroeg in het seizoen
- meer peulen
- een eerder en gelijkmatiger afrijpen.

De enige manier om aan te tonen dat het plaatsen van bijen een positieve invloed heeft op de zaadzetting zijn veldproeven. De vertaling van zaadzetting in een eventuele meeropbrengst is een andere vraag, die voor de praktijk belangrijk is. Mede gezien de resultaten van voorgaande jaren, voert de Ambrosiushoeve ook dit jaar weer een onderzoek uit naar de bestuiving van de veldboon. Het verkrijgen van "bijenvrije" percelen is een probleem. Ondanks het uitwijken naar Zuid-Flevoland en de goede samenwer-

king tussen de verschillende instanties kwamen er toch bijen op de percelen veldbonen die "bijenvrij" hadden moeten blijven. De proeven werden in 1989 voortgezet.

Resultaten van het onderzoek in 1987 en 1988

Door de korte bloeiperiode in 1987 en de aantasting van het gewas op één der percelen door een virusziekte in 1988 is het nog niet mogelijk om een volledig beeld te krijgen over de zetting bij veldbonen. Op basis van de gegevens van 1987 en 1988 zijn toch een aantal interessante zaken naar voren gekomen:

- De zetting neemt, ongeacht de aanwezigheid van bijen, tot halverwege de bloei toe, terwijl in het tweede gedeelte van de bloei de zetting afneemt.
- Bij voldoende zetting in de eerste periode van de bloei is de zetting in de tweede periode lager dan bij een slechte zetting in de eerste periode.
- Bij het plaatsen van bijen bij een perceel veldbonen neemt de zetting toe en bij het verwijderen van de bijen neemt de zetting af.

Ook al geven bovenstaande zaken een tendens aan dat bijen een positieve invloed hebben op de zaadzetting, toch is er nog meer onderzoek nodig om een duidelijker uitspraak te kunnen doen. Eén die de praktijk overtuigt.

Het accountantsrapport inzake de jaarrekening 1988/1989 van de afdeling Vereniging

ACCOUNTANTSKANTOOR C.W. HAGENAAR AA

Opdracht

Ingevolge uw opdracht voorvloeiende uit het besluit van het bestuur hebben wij de jaarrekening 1988/1989 opgesteld. De jaarrekening bestaat uit de balans per 30 september 1989, aangevende een eigen vermogen van f 752.362 de staat van baten en lasten over 1988/1989 sluitend met een batig saldo van f 14.239 en de toelichting.

Consolidatie

Na consolidatie met de afdeling Handel zijn de resultaten en de vermogenspositie van de Vereniging als volgt weer te geven:

Vermogen afdeling Vereniging per 1/10 '88		f 738.123
Vermogen afdeling Handel per 1/10 '88	-/-	<u>f 137.480</u>
Beginvermogen 1/10 '88		f 600.643
Resultaat afdeling Vereniging '88/'99	f 14.239	
Resultaat afdeling Handel '88/'89	-/- f 42.616	f 28.377 (afname)
Vermogen 30/9 '89		<u><u>f 572.266</u></u>
Vermogen volgens balans afdeling Vereniging 30/9 '89		f 752.362
Vermogen volgens balans afdeling Handel 90/9 '89	-/-	<u>f 180.096</u>
Conform balansen		<u><u>f 572.266</u></u>

Analyses en interpretaties

1. Resultaat:

Blijkens de staat van baten en lasten is 1988/1989 afgesloten met een batig saldo van f 14.239. Dit is f 3.298 lager dan in de periode 1987/1988. De oorzaak is in hoofdzaak de toename van het propagandamateriaal en de kosten van het maandblad. Het ledental is praktisch stabiel gebleven (vorig boekjaar: 6940 – het afgelopen boekjaar: 6755).

2. Administratie:

De administratie is met behulp van een computer en een standaard financieel pakket gevoerd. De salarisadministratie vindt plaats via een extern computer-servicebureau.

3. Financiële positie

Het onderstaande overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van de financiële positie ultimo het verslagjaar.

	1988/1989	1987/1988
	<u>f</u>	<u>f</u>
<i>Beschikbaar op lange termijn</i>		
Eigen vermogen	752.362	738.123
Voorzieningen	202.230	204.884
Obligatierekening	<u>500</u>	<u>500</u>
	955.092	943.507
<i>Vastgelegd op lange termijn</i>		
Materiële vaste activa	319.169	335.922
<i>Werkkapitaal</i>	<u><u>653.923</u></u>	<u><u>607.585</u></u>

De toename van het werkkapitaal bedraagt: f 28.337

In de navolgende staat van herkomst en besteding der middelen wordt de mutatie van het werkkapitaal tussen de genoemde tijdstippen weergegeven.

Staat van herkomst en besteding der middelen

		1988/1989 f
Herkomst:		
	Afschrijving vaste activa	22.772
	Dotatie voorziening imkersmanifestaties	3.504
	Dotatie reservering E.G.-subsidies	4.256
	Dotaties onderhoudsreserve	1.136
	Batig saldo	14.239
		<u>45.907</u>
Besteding:		
	Afname algemeen fonds	7.455
	Afname voorziening exposities	1.391
	Afname investeringsfonds	2.704
	Investering vaste activa	6.019
		<u>17.569</u>
Toename werkkapitaal		<u>28.337</u>
Mutaties in vlottende activa/passiva		3.920
Toename liquide middelen		<u>24.417</u>
		<u>28.337</u>

FINANCIEEL VERSLAG BOEKJAAR 1988/1989 VAN DE AFDELING VERENIGING

BALANS PER 30 SEPTEMBER 1989

	1989 f	1988 f
Vaste activa		
Materiële vaste activa	319.169	335.922
Vlottende activa		
Voorraden	22.359	21.413
Vorderingen en overlopende activa	52.176	54.094
Liquide middelen	697.220	672.803
	<u>771.755</u>	<u>748.310</u>
Kortlopende schulden		
Kortlopende schulden en overlopende passiva	135.831	140.723
Saldo vlottende activa min kortlopende schulden	635.924	607.587
Saldo totale activa min kortlopende schulden	<u>955.093</u>	<u>943.509</u>
Langlopende schulden		
Obligatielening	500	500
Voorzieningen	202.231	204.885
Eigen vermogen		
Eigen vermogen per 1/10 '88	738.123	
Batig saldo verslagperiode	<u>14.239</u>	
	<u>752.362</u>	<u>738.123</u>
	<u>955.093</u>	<u>943.509</u>

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 1988/1989

	1988/1989	1987/1988
	f	f
Baten		
Quotom	301.912	307.491
Advertenties	14.201	11.661
Exploitatie onroerend goed	-/- 1	318
Rente	33.022	28.910
Diverse baten	-	2.462
	<u>349.133</u>	<u>350.842</u>
Lasten		
Bestuurskosten	18.905	18.448
Kosten algemene vergadering	5.559	4.157
Maandblad	126.819	119.061
Commissies	7.618	13.209
Bijdrage Ambrosiushoeve	33.174	32.985
Propagandamateriaal*	6.183	-/- 429
Beschikbaarheidsbijdrage afdeling Handel	-	5.000
Imkersmanifestatie	3.000	3.000
Expositie Bijenhuis	-	-/- 626
Reservering expositie	-	626
Assurantiën	12.849	11.163
Personeelskosten	75.832	74.936
Huisvestingskosten	16.616	17.312
Kantoorkosten	23.036	24.270
Algemene kosten	4.633	10.192
	<u>334.894</u>	<u>333.304</u>
Batig saldo	<u>14.239</u>	<u>17.538</u>

* In het verleden werd een groot deel van het propagandamateriaal geboekt op „Commissie PR”.

TOELICHTING BIJ DE BALANS PER 30 SEPTEMBER 1989

Waarderingsgrondslagen

- a. Materiële vaste activa:
Deze activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de daarover berekende lineaire afschrijvingen. De afschrijvingspercentages worden gebaseerd op de verwachte levensduur per aktivagroep.
- b. Voorraden:
Vorraden van drukwerken, brochures e.d. zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs.
- c. Vorderingen:
Alle vorderingen worden voor hun nominale waarde opgenomen.
- f. Liquide middelen:
Deze worden opgenomen tegen nominale waarden
- g. Schulden:
De langlopende en kortlopende schulden zijn tegen nominale waarde opgenomen.
- h. Voorzieningen:
De voorzieningen worden opgebouwd al dan niet door een jaarlijkse dotatie en verminderd of vermeerderd met saldo van ontvangsten en uitgaven betreffende de verschillende relevante voorzieningen.

TOELICHTING BIJ DE BALANS PER 30 SEPTEMBER 1989

		1988/1989	
		f	
Vorzieningen			
<i>Algemene reserve</i>			
Saldo 1/10 '88		168.146	
Af: uitkering aan oud-personeelslid		2.400	
		165.746	
Bijschrijving rente 6%		9.945	
Af: Aanvulling op ziekengeld ex-bedrijfsleider in het kader van sociaal beleid VBBN		15.000	160.961
<i>Imkersmanifestatie</i>			
Saldo 1/10 '88		4.507	
Bij: opbrengst '88/'89		1.003	
Af: kosten '88/'89	500		
		5.010	
Dotatie '88/'89		3.000	8.010
<i>Expositie</i>			
Saldo 1/10 '88		2.637	
Ontvangen entree's '88/'89	1.675		
Uitgaven '88/'89	3.066	1.391	1.246
<i>Fonds voor investeringen</i>			
Saldo 1/10 '88		25.410	
Af: inrichtingskosten '88/'89		2.704	22.706
<i>Onderhoudsreserve</i>			
Saldo 1/10 '88		1.184	
Dotatie '88/'89		15.000	
		16.184	
Af: onderhoud '88/'89		13.864	2.320
<i>Ontvangen EG-subsidie</i>			
Saldo 1/10 '88		3.000	
Ontvangen		11.066	
		14.066	
Mierezuur, stickers		6.810	7.256
			202.229

TOELICHTING BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	Aantallen 1988/1989	Aantallen 1987/1988	1988/1989 f	1987/1988 f
Quotum				
Ledenlijst sub.ver.	6396 à 45	6604 à 45	287.820	297.180
Jeugd gez. leden	206 à 22,5	166 à 22,5	4.635	3.735
Buitengew. Nederland	85 à 65	98 à 62,5	5.525	6.125
Buitengew. België	38 à 35	51 à 32,5	1.330	1.657
Buitengew. buitenland	30 à 35	21,5 à 32,5	1.050	699
Totaal leden c.q. te ontvangen quotum	6.755	6.940	300.360	309.396
Bij: gereserveerd oktober-december '88			76.641	74.735
Af: gereserveerd oktober-december '89		-/-	76.641	
			301.911	307.491

Exploitatie onroerend goed

Via handel ontvangen huur Vergeest c.s.	10.200	
Opbrengst huur Vlinderstichting	4.050	14.010
Doorbelast aan afdeling Handel	24.160	27.950
Doorbelast aan kantoorruimte vereniging	11.680	13.500
	<u>50.090</u>	<u>55.460</u>

Kosten

Reservering t.b.v. onderhoud	15.000	15.000
Taxatiekosten	-	2.400
Vaste lasten	1.667	3.449
Afschrijving pand	15.741	15.741
Afschrijving tuin	1.803	1.822
Toerekening rente	16.150	17.000
	<u>50.091</u>	<u>55.142</u>
Opbrengst	-/- <u>1</u>	<u>318</u>

TOELICHTING BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

		1988/1989
		<i>f</i>
Berekening toerekening huur		
Totaal huisvesting afgerond		50.090
Ontvangen huur Vlinderstichting		4.050
Huur Vergeest c.s.		<u>10.200</u>
Te verdelen over Handel en Vereniging		<u>35.840</u>
Aan Vereniging door te berekenen 32,5%	11.680	
Aan Handel door te berekenen 67,5%	24.160	35.840
		<u>nihil</u>
	<u>1988/1989</u>	<u>1987/1988</u>
	<i>f</i>	<i>f</i>
Renteopbrengst		
Doorbelast afdeling Handel	22.830	21.280
Rente giro en deposito	3.987	148
Toekenning aan exploitatie o.g.	<u>16.150</u>	<u>17.000</u>
	42.967	38.428
Af: rente bijschrijving Algemeen Fonds	<u>9.945</u>	<u>9.518</u>
	<u>33.022</u>	<u>28.910</u>
Bestuurskosten		
Betreft reis- en vergaderkosten hoofd- en dagelijks bestuur, kosten van groepsvergaderingen, bezoeken van HB-leden aan subverenigingen, jubilea e.d.	<u>18.904</u>	<u>18.448</u>

TOELICHTING BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1988/1989	1987/1988
	f	f
Kosten commissies		
Commissie onderwijs	2.041	2.587
Bibliotheek	418	1.258
Commissie koninginneteelt project Schier*	-/- 2.648	260
Overige kosten commissie koninginneteelt	-/- 511	534
Commissie ziektebestrijding	813	-/- 106
Commissie honing	1.024	-/- 314
Commissie drachtplanten (incl. kosten tuin)	5.329	1.789
Commissie voorlichting	844	7.099
Overige	398	111
	<u>7.610</u>	<u>13.208</u>

* Opbrengsten 'Schier' zijn boekhoudkundig ondergebracht bij de VBBN, het betreft hier echter bezit van de gezamenlijke imkersbonden.

Bijdragen Ambrosiushoeve

ten laste van het resultaat	<u>33.173</u>	<u>32.985</u>
-----------------------------	---------------	---------------

Omdat de bijdrage is gebaseerd op ledentallen per 1 juni van elk jaar is vergelijking met het ledenaantal per 30 september (einde boekjaar) niet mogelijk.

Kosten maandblad

Drukker	93.780	
Porti	26.817	
Diversen	2.653	
Redactiecommissie	3.569	
	<u>126.819</u>	<u>119.061</u>

Propagandamateriaal

Kosten	7.577	1.155
Opbrengsten	765	1.584
	<u>6.812</u>	-/- <u>429</u>

TOELICHTING BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1988/1989	1987/1988
	f	f
Personeelskosten		
Brutolonen	60.079	58.756
Sociale lasten	11.645	11.423
Pensioenpremie	2.900	2.246
Reis- en verblijfkosten	-	16
Overige personeelskosten	1.208	2.036
Hulp afdeling Handel	-	459
	<u>75.832</u>	<u>74.936</u>
Huisvestingskosten		
Doorberekend t.b.v. kantoorruimte	11.680	13.500
Verlichting en verwarming	3.733	2.984
Schoonmaakkosten	1.202	828
	<u>16.615</u>	<u>17.312</u>
Kantoorkosten		
Kantoorbenodigdheden	1.994	3.670
Afschrijving	5.498	4.900
Porti en telefoon	9.342	8.758
Contributies en abonnementen	346	415
Computerkosten	4.956	5.961
Representatie	899	566
	<u>23.035</u>	<u>24.270</u>

Algemene kosten
Accountantskosten
Diversen

	4.878	9.700
-/-	<u>246</u>	<u>492</u>
	<u>4.632</u>	<u>10.192</u>

Het accountantsrapport inzake de jaarrekening 1988/1989 van de afdeling Handel

ACCOUNTANTSKANTOOR C.W. HAGENAAR AA

Opdracht

Ingevolge uw opdracht voorvloeiende uit het besluit van het bestuur hebben wij de jaarrekening 1988/1989 opgesteld. De jaarrekening bestaat uit de balans per 30 september 1989, aangevende een eigen vermogen negatief f 180.096 de staat van baten en lasten over 1988/1989 sluitend met een nadelig saldo van f 42.616 en de toelichting.

Analyses en interpretaties

1. Resultaat:

Blijkens de staat van baten en lasten is 1988/1989 afgesloten met een nadelig saldo van f 42.616. Dit is f 13.504 hoger dan in de periode 1987/1988. De oorzaak is in hoofdzaak het gevolg van:

- De nog aanwezige voorraad honing is afgewaardeerd in verband met gisting en te voorziene prijswijzigingen met een bedrag van f 39.000.
- Een afwaardering op overige voorraden van ca. f 20.000.

Bovenstaande vereist nog de volgende toelichting:

In het verleden werden de voorraden altijd opgenomen tegen inkooprijzen. Door de aard van de activiteiten kan het niet anders of er ontstaan voorraden die op den duur minder waard worden. Het is reëler jaarlijks dit probleem te herzien en geen waarderingen toe te passen die niet haalbaar zijn.

Een en ander leidde het afgelopen boekjaar nog eens tot een extra afboeking door de mooie zomer en de hiermee gaande prijsbeweging van de honing.

Wat opvalt is dat door het nieuwe beleid de totale voorraad belangrijk afnam n.l. van f 460.408 naar f 334.518 inclusief kantoorartikelen. Als er een strikt commerciële onderneming zou zijn dan zouden wellicht artikelen uit het bestand moet verdwijnen, ook van artikelen waarvan de omloopsnelheid laag ligt.

Maar gezien de aard van de vereniging moet er toch een behoorlijke voorraad blijven, ook van artikelen waarvan de omloopsnelheid laag ligt.

2. Administratie:

De administratie is met behulp van een computer en een standaard financieel pakket gevoerd. De salarisadministratie vindt plaats via een extern computer-servicebureau.

3. Financiële positie

Het onderstaand overzicht geeft een beeld van de ontwikkeling van de financiële positie ultimo het verslagjaar.

	1988/1989 f	1987/1988 f
Beschikbaar op lange termijn		
Eigen vermogen	-/- 180.096	-/- 137.479
Vastgelegd op lange termijn		
Materiële vaste activa	<u>57.659</u>	<u>69.967</u>
Werkkapitaal	-/- <u>237.755</u>	-/- <u>207.446</u>

De afname van het werkkapitaal bedraagt: f 30.308

Staat van herkomst en besteding der middelen
1988/1989
f
Herkomst

Afschrijvingen vaste activa

21.965

Besteding

Investering vaste activa

9.658

Nadelig saldo

42.616

52.274

Afname werkkapitaal

-/- 30.308

Mutaties in vlottende activa/passiva

-/- 37.825

Toename liquide middelen

7.517

-/- 30.308

FINANCIEEL VERSLAG BOEKJAAR 1988/1989 VAN DE AFDELING HANDEL
BALANS PER 30 SEPTEMBER 1989

	1989 f	1988 f
Vaste activa		
Materiële vaste activa	57.659	69.967
Vlottende activa		
Vorraden	334.518	460.408
Vorderingen en overlopende activa	106.710	70.616
Liquide middelen	15.737	8.220
	456.965	539.244
Kortlopende schulden		
Kortlopende schulden en overlopende passiva	694.720	746.690
Saldo vlottende activa min kortlopende schulden	-/- 237.755	-/- 207.446
Saldo totale activa min kortlopende schulden	-/- 180.096	-/- 137.479
Eigen vermogen		
Eigen vermogen per 1/10 '88	-/- 137.479	
Batig saldo verslagperiode	-/- 42.617	
	-/- 180.096	-/- 137.479

STAAT VAN BATEN EN LASTEN OVER 1988/1989

	1988/1989 f	1987/1988 f
Baten		
Brutowinst	259.882	279.045
Beschikbaarheidsbijdrage afd. Vereniging	—	5.000
	<u>259.882</u>	<u>284.045</u>
Kosten		
Personeelskosten	178.715	196.627
Huisvestingskosten	35.750	34.103
Machine- en inventariskosten	6.705	7.141
Kantoorkosten	13.366	12.338
Verkoopkosten	19.388	17.244
Autokosten	10.077	10.215
Financieringskosten	25.419	24.216
Algemene kosten	13.079	11.273
	<u>302.499</u>	<u>313.157</u>
Nadelijk saldo	-/- <u>42.617</u>	-/- <u>29.112</u>

TOELICHTING BIJ DE BALANS PER 30 SEPTEMBER 1989**Waarderingsgrondslagen**

- a. Materiële vaste activa:
Deze activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs, verminderd met de daarover berekende lineaire afschrijvingen. De afschrijvingspercentages worden gebaseerd op de verwachte levensduur per activagroep.
- b. Voorraden:
Voorraden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs of actuele waarde.
- d. Vorderingen:
Alle vorderingen worden voor hun nominale waarde opgenomen.
- e. Liquide middelen:
Deze worden opgenomen tegen nominale waarden.
- g. Schulden:
De kortlopende schulden zijn tegen nominale waarde opgenomen. De schuld bij de ABN wordt gecompenseerd door een (minstens) even groot tegoed van afdeling Vereniging bij dezelfde bank.
Voor de renteberekening worden beide rekeningen als een rekening aangemerkt. De bedrijfsactiviteiten van afdeling Handel worden derhalve gefinancierd door afdeling Vereniging en niet door de ABN.

TOELICHTING BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1988/1989 f	1987/1988 f
Machine- en inventariskosten		
Afschrijving inventaris	1.776	1.232
Afschrijving magazijninventaris	1.805	2.069
Afschrijving inrichtingskosten/uitbreiding winkel	2.736	3.115
Afschrijving onderhoud machines	387	725
	<u>6.704</u>	<u>7.141</u>
Kantoorkosten		
Kantoorbenodigdheden	2.721	3.705
Onderhoud kantoor machines	385	800
Afschrijving kantoorinventaris	8.591	7.565
Telefoon- en portokosten	5.877	4.527
Kontributies en abonnementen	78	41
	<u>17.652</u>	<u>16.638</u>
Af: vergoeding gebruik computer	4.287	4.300
	<u>13.365</u>	<u>12.338</u>

Verkoopkosten		
Advertenties/reklamekosten	7.762	6.019
Kosten markten/depôthoudersdag/open dag	1.794	1.287
Verpakkingsmateriaal	1.910	4.484
Prijscouranten	6.859	4.739
Reis- en verblijfskosten	1.063	715
	<u>19.388</u>	<u>17.244</u>
Autokosten		
Afschrijving vrachtauto	6.670	6.670
Overige autokosten	3.406	3.545
	<u>10.076</u>	<u>10.215</u>
Financieringskosten		
Rente en kosten banken/giro	3.338	2.936
Rente afdeling Vereniging	22.830	21.280
Koersverschillen	-/- 749	-
	<u>25.419</u>	<u>24.216</u>
Personeelskosten		
Salarissen	185.281	172.485
Sociale lasten	38.269	32.655
Af: ontvangen ziekengeld	-/- 47.405	-/- 22.885
Pensioenvoorz., totaal c.q. -/- inhoudingen	12.247	12.269
Overige personeelskosten	5.322	3.140
	<u>193.714</u>	<u>197.662</u>
Toeberkening aan afd. Vereniging in het kader van sociaal beleid ex-bedrijfsleider	15.000	1.035
	<u>178.714</u>	<u>196.627</u>

TOELICHTING BIJ DE STAAT VAN BATEN EN LASTEN

	1988/1989 f	1987/1988 f
Huisvestingskosten		
Doorberekende huur door exploitatie onroerend goed	24.160	27.950
Verlichting en verwarming	8.012	5.810
Onderhoud schoonmaakkosten	3.578	3.052
	<u>35.750</u>	<u>36.812</u>
Af: ontvangen huur, energiebedrijf	-	2.709
	<u>35.750</u>	<u>34.103</u>

Toelichting

1. Van de totale energienota (conform energiebedrijf) af f 11.445 wordt 70% aan afdeling Handel toegerekend en 30% aan Vereniging.
2. De huurontvangsten van Vergeest c.s. zijn bestemd voor de vereniging en derhalve in de rekening courant opgenomen.

Algemene kosten

Nagekomen kosten 1987 inzake ramen	5.000	-
Accountantskosten	7.500	8.650
Verzekeringen	2.542	2.895
Diverse baten	-/- 1.963	-/- 272
	<u>13.079</u>	<u>11.273</u>

CONCEPT BEGROTING 1990/1991

	Resultaat 87/88	Begroting 88/89	Herz. begroting 88/89	Begroting 89/90	Resultaat 88/89	Voorst. herz. begroting 89/90	Concept begroting 90/91
Ontvangsten							
Quotum	308	320	310	310	302	302	302
Advertenties	12	13	12	12	14	13	13
Rente	29	13	32	32	33	33	33
Diversen	2	0	0	0	0	0	0
Exploitatie onroerend goed	0	0	0	0	0	0	0
	351	346	354	354	349	348	348
Uitgaven							
Kosten Hoofdbestuur	19	17	18	18	19	18	13
Kosten AV	4	5	5	5	5	6	6
Maandschrift	119	123	123	123	127	125	125
Kosten commissies	13	16	15	15	8	13	13
Propaganda	0	4	10	10	7	8	8
Beschikbaarheidsbijdrage afd. Handel	5	0	0	0	0	0	0
Open dag/lmokersmanifestatie	3	3	3	3	3	3	3
Expositie/tuin	-/- 1	3	3	3	0	5	5
Reserve expositie/tuin	1	0	0	0	0	0	0
Assurantie	11	12	12	12	13	14	14
Afdr. t.b.v. PBS	33	36	33	33	33	34	34
Personeelslasten	75	75	76	76	76	75	75
Huisvestingslasten	17	18	18	18	16	16	16
Porti + telefoon	8	12	10	10	9	9	9
Overige kantoorkosten	10	6	10	10	9	9	9
Autokosten	6	7	8	8	5	6	6
Algemene kosten	10	9	10	10	5	7	7
	333	346	354	354	335	348	348
Exploitatieresultaat	18	0	0	0	+ 14	0	0
	351	346	354	354	349	348	348

Verslag van de Commissie Nazien Boeken

opgemaakt dd. 19 december 1989 te Wageningen door de heren A. Latté en J. Lamé

De Commissie Nazien Boeken heeft op 19 december 1989 kennis genomen van de financiële verslagen van de afdeling Vereniging en de afdeling Handel over het boekjaar 1988/1989. Zij heeft alle gevraagde toelichting gekregen van het hoofd secretariaat, bedrijfsleider Handel, de verantwoordelijk dagelijks bestuurder en van de accountant van de vereniging. Toch wil de Commissie het Bestuur van de Vereniging en de Algemene Vergadering, voor de komende jaren, het volgende aanreiken:.

a. Het tijdschema tussen totstandkoming en controle van de financiële verslaglegging is zeer krap bemeten. Aanlevering van de verslaglegging door de accountant geschiedt omstreeks begin november, evaluatie van het verslag geschiedt door het Dagelijks Bestuur in de tweede week van november en door het Hoofdbestuur half december, waarna de Commissie Nazien Boeken zich over de cijfers buigt. Inlevering van kopij voor het

Groentje moet in de eerste dagen van januari gebeuren. Dit geeft de Commissie de mogelijkheid om alleen in de derde week van december tot controle over te gaan en haar bevindingen in een verslag neer te leggen. Over het algemeen is die week voor iedereen een zeer drukke kerstweek, ook voor de Commissie Nazien Boeken. Het voorstel is om de Commissie Nazien Boeken niet te laten wachten totdat het Hoofdbestuur haar goedkeuring aan het verslag heeft gegeven maar controle vanaf eind november/begin december mogelijk te maken. Een goede bestudering van de stukken en eventuele correcties op de stukken zijn dan nog mogelijk.

b. Het verdient aanbeveling de leden van de Commissie Nazien Boeken bekend te maken aan de accountant. Eventuele vragen en opmerkingen kunnen dan rechtstreeks telefonisch, voorafgaand aan de controle-bijeenkomst met hem worden afgehandeld.

- c. Het verdient aanbeveling de Commissie Nazien Boeken voor een langere zittingsperiode te benoemen dan nu het geval is. De toenemende ingewikkeldheid van financiële verslaglegging, de beoordeling van de doelmatigheid (d.w.z. de vraag of het financiële beleid in overeenstemming is geweest met de doelstellingen van de vereniging) en de taakstelling van de Commissie vraagt een inwerkperiode. Wanneer men ingewerkt is neemt men meteen afscheid, een niet efficiënte wijze van werken. De Commissie doet daarom het voorstel tot benoeming over te gaan van drie leden Commissie Nazien Boeken voor een periode van vijf jaar. Na die periode zou een herbenoeming niet meer mogelijk moeten zijn.

Voor de accountant was het een flinke opgave om de boeken op tijd voor controle klaar te krijgen. Door het wisselen van accountantsbureau in het afgelopen boekjaar moest een zeer snelle inwerkperiode worden gerealiseerd. Het moge duidelijk zijn dat dit, naar onze mening, uitstekend is gelukt, alhoewel de Commissie in staat is geweest hem op de controle-dag toch even in paniek te krijgen.

Bij de afdeling Handel leek een aanzienlijk verschil te bestaan tussen de omzet berekend voor BTW en omzet berekend uit de Verlies- en Winstrekening. Uiteindelijk bleek het een en ander te zijn terug te voeren op de wijze van het boeken van de verkoop van suiker.

- d. De Commissie doet daarom, om deze misverstanden in de toekomst te voorkomen, het voorstel om de boekhouding zodanig in te richten dat suikerverkopen als handelsactiviteiten worden gezien en daartoe onder omzet van de afdeling Handel op de Verlies- en Winstrekening verschijnen.

Met de Balans en bijbehorende Verlies- en Winstrekening van de Afdeling Vereniging, zoals deze in dit nummer van Bijenteelt is weergegeven, kan de Commissie zich verenigen. De Commissie heeft echter wel een aanbeveling. Ten aanzien van een aantal bezittingen wordt boekhoudkundig tussen de afdeling Vereniging en afdeling Handel vrij ingewikkeld omgesprongen. Dit komt voort uit de rechtmatige mogelijkheden voor BTW-verrekeningen van de afdeling Handel. Dit ingewikkeld handelen zou kunnen worden voorkomen indien de afdeling Vereniging bij de Inspecteur der Belastingen zou opteren voor BTW ten aanzien van belaste verhuur.

- e. De Commissie heeft de accountant verzocht maatregelen te nemen om deze optie bij de Inspecteur der Belastingen aanhangig te maken over de afgelopen vijf jaar. Hierdoor is de Vereniging in staat BTW terug te vorderen over de afgelopen vijf jaar en voor de toekomst. Aan het Bestuur is gevraagd dit verzoek aan de accountant te bekrachtigen.

De resultaten, zoals ze voorkomen op de exploitatierekening van de afdeling Handel waren voor de Commissie een bijzonder grote teleurstelling. Ook dit jaar heeft de negatieve trend in resultaten zich in verhevigde mate voortgezet. Zonder beleidsaanpassing zal de toekomst daarin geen verandering brengen. De binnenlandse markt van bijenproducten en bijenartikelen is sterk in beweging. Principiële zaken zoals onder andere regulering van die markt door de vereniging staan daarbij ter discussie. Welke beleidsaanpassingen moeten geschieden en hoe die moeten worden doorgevoerd is aan de Algemene Ledenvergadering en het Bestuur van de Vereniging. De Commissie wil echter benadrukken dat het huidige verlies, ontstaan door welke oorzaken dan ook, niet eenmalig is. De afdeling Handel draagt nu eenmaal de gebruikelijke zakelijk risico's met zich mee. Afschrijvingen op voorraden, zoals honing e.d. zijn dit jaar voor het eerst uitgevoerd, hierdoor is een reële „verkoopbare” voorraad ontstaan. Tevens zijn maatregelen genomen om de bedrijfsvoorraden aanzienlijk te verminderen. Het resultaat mag er zijn en is volledig te danken aan de inspanning van de bedrijfsleider. Toch kunnen voorraden verder omlaag en kunnen kosten worden verminderd zonder direct op de mate van service te beknipten. Nogmaals, dit vraagt echter om beleidsaanpassingen overeenkomstig de marktbevingen.

- f. De Commissie heeft daarom aan het Bestuur verzocht als agendapunt op de Algemene Vergadering op te nemen: het instellen van een Adviescollege Handel ten behoeve van het Dagelijks Bestuur en de Algemene Ledenvergadering, dat tevens de Raad van Commissarissen vormt voor de bedrijfsleider en voor het bestuurslid dat verantwoordelijk is voor de afdeling Handel.

De opdracht van deze commissie zou moeten zijn om regelmatig, in overleg met de bedrijfsleider en het Dagelijks Bestuurslid, te komen tot beleidsvoorstellen en te dienen als adviesorgaan voor het Bestuur en de Algemene Ledenvergadering.

De Commissie Nazien Boeken is gezien de financiële verslaglegging, van oordeel dat deze een rechtmatige verantwoording is van het financieel handelen van de afdeling Handel. Zij is verder van oordeel dat de doelmatigheid, gezien de voorgaande opmerkingen en aanbevelingen, aanpassing behoeft. Zij nodigt daarom de Algemene Ledenvergadering uit, voorgaande voorstellen van de Commissie, gekenmerkt als punten a, b, c, d en f over te nemen teneinde de doelmatigheid van de Vereniging te verbeteren en gaat over tot de aanbeveling van décharge van het Bestuur.

De imker en zijn bijen – 2 –

L.G.M. Hensels, CAT Roermond

Bij het merendeel van de Nederlandse imkers staan de opbrengsten in geen enkele verhouding tot de kosten. Economisch gezien zou de bijenteelt geen bestaansrecht hebben. Het houden van bijen voor het winnen van honing en was – het directe nut – is volgens de huidige rentabiliteitsnormen die in landen tuinbouw van toepassing zijn – economisch niet rendabel. Hierdoor is in Nederland de bijenteelt als bedrijfstype zeldzaam geworden.

Uitdaging en inspiratie

De uitdaging en inspiratie die uitgaan van het omgaan met een brok oernatuur en het nog steeds – zij het onbewust – aanwezige jachtelelement is er de oorzaak van dat de imkerij wordt beoefend als vorm van vrijetijdsbesteding. Men moet niet uit het oog verliezen, dat de omgang, het waarnemen en beleven van een van de hoogst ontwikkelde vormen uit de wereld van de insecten, de toegewijde imker veel voldoening schenkt. Bijen worden niet zomaar gehouden, bijen zijn voor veel imkers een deel van hun leven. Bij veel bijenliefhebbers is dit ontwikkeld tot een emotionele verbondenheid met bijen. Bijen houden betekent ook 'van bijen houden'. Wanneer er zich af en toe en geval voordoet van spuutschade, bijenvergiftiging, dan is dat niet alleen een schadepost van zoveel guldens, maar voor de rechtgeaarde imker ook een ervaren van pijn die aan den lijve wordt gevoeld. Het kappen van wilgen en lindebomen eveneens. Bijenziekten veroorzaken daarom niet alleen schade aan de bijenvolken, ook de imker zelf ervaart dit als een kwaal die hem of haar zelf treft. De sterke emotionele band met hun bijen die veel imkers kenmerkt is de drijfveer die onze imkerij gaande houdt. Economische motieven komen vaak op een lagere plaats. Doch een bijenteelt beloond door wat geestelijke voldoening, gedragen door wat mijmeringen over verloren romantiek, is gedoemd te verdwijnen tot iets van vroeger en dus uit de tijd.

Eigentijdse imkerij

Voor een eigentijdse imkerij is het zaak dat rentabiliteitsoverwegingen een rol gaan spelen, dat de imkerij een herwaardering naar moderne maatstaven ondergaat. Ontwikkelingen uit het verleden laten echter zien, dat nieuwe dingen zeer traag worden overgenomen. De overgang van de ouderwetse korventeelt naar de moderne bijenkast heeft meer dan zestig jaar geduurd. De golf van veranderingen waar de imker thans mee te maken krijgt, vraagt van de imker voldoende souplesse en eenheid van denken en daarbij een meer zakelijke opstelling in de benadering van problemen en knelpunten. Nog te veel zien we de im-

kerij als hobby alleen, het is echter meer dan 'zo maar wat speelgoed voor grote mensen'. Bijenhouden is een vak, met grote waarde voor de samenleving. Knelpunten in deze vragen dan ook om een vakmatige aanpak.

Het gebruik van bijen om hun arbeidsprestatie

Door hun gedrag als bloembezoeksters vervullen de bijen een belangrijke rol in het bestuivingswerk van vele Land- en Tuinbouwgewassen. Voor dit doel zijn bijen veelzijdig en bewust inzetbaar. Bijenvolken die voor het merendeel van liefhebber-imkers afkomstig zijn. We zien hier een merkwaardige ontwikkeling: op economische gronden zou volgens algemeen geldende maatstaven de bijenteelt als teelt in Nederland verdwenen zijn. Als vrijetijdsbesteding wordt het houden van bijen nog wel beoefend. Voor het bestuivingswerk is men voor het merendeel aangewezen op bijenvolken afkomstig van liefhebbers. De belangen die ermee gemoeid zijn, zijn aanzienlijk. Een vreemde situatie, maar waar; een oneconomische teelt, met grote economische waarde, in handen van hobbyisten. Gezien de belangen die bijen hebben voor een rendabele Land- en Tuinbouw en een evenwichtig functionerend milieu, dienen er maatregelen getroffen te worden, zodanig dat we blijvend kunnen beschikken over een voldoende aantal sterke gezonde bijenvolken en een voldoende aantal vakbekwame imkers. Indien men zich in de bijenteeltproblematiek verdiept, stuit men op minder rooskleurige situaties, die dringend om verbetering vragen. Ook andere belangen dan die van de imkers alleen zijn ermee gemoeid. Maatregelen om de bijenteelt te bevorderen, verkrijgen hierdoor een dubbeleffect. Zaak is dat de imkerij zelf beseft wat ze waard is voor onze samenleving, en daarom de positieve en negatieve zaken op een rijtje zet en zelf een eerste aanzet tot verbetering geeft. Verwacht niet van anderen, dat ze iets ondernemen waar men zelf nog niet aan begonnen is!

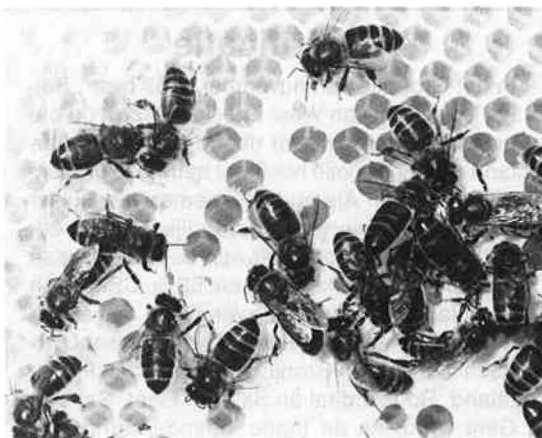

Foto: B.J. Welmers, Eefde.

De heer A.C.G. de Groot koninklijk onderscheiden

A. Stremler, subver. Dordrecht e.o.

Op de jaarlijkse feestavond van de afdeling Dordrecht e.o., die als afsluiting van het jaar traditiegetrouw voor de kerstdagen wordt gehouden, is de eremedaille in zilver verbonden aan de Orde van Oranje Nassau uitgereikt aan de heer A.C.G. de Groot. Dit wegens zijn inzet voor de imkerij. De heer De Groot was betrokken bij de realisering van de Dortse bijenmarkt en wel gedurende 50 jaar! Hij was actief bij de totstandkoming van de 1e bijenmarkt in 1939 en alle daarop volgende markten tot en met de 50e bijenmarkt in 1989. Tevens is de heer De Groot een aantal jaren voorzitter geweest van de subvereniging Dordrecht en omstreken. Het leven van de heer De Groot, die veel kan verhalen over bijen, imkers en imkersdagen, is ondenkbaar zonder zijn bijen en „zijn” vereniging.

Wethouder G. Meelker (rechts) van milieuzaken te Dordrecht speldt de koninklijke onderscheiding op bij de heer De Groot.

Rectificatie

In het Groentje van november 1989 over „Suiker” van Wim van West-Friesland wordt op pagina 315 gesuggereerd dat de CSM in Nederland een monopolie heeft wat betreft de productie van suiker. Als oud-werknemer van Suiker Unie moet ik hiertegen natuurlijk protesteren. CSM produceert ca. 38% van de Nederlandse bietsuiker; de Suiker Unie ca. 62%. CSM heeft geen fabriek meer in Sas van Gent, dus alleen in Vierverlaten, Breda en Halfweg. Suiker Unie heeft fabrieken in Groningen, Puttershoek, Dinteland, Roosendaal en Sas van Gent. Sas van Gent wordt na de thans lopende campagne gesloten.
R. Krythe/Groningen

Van imker tot imker

Ko Zoet

Op zoek naar de oorzaak van wintersterfte

Wintersterfte van bijenvolken is niet alleen van deze tijd. Aan het eind van de jaren dertig bijvoorbeeld werd de uitwintering bij de Amerikaanse imkers gekenmerkt door grote sterfte. De oude rotten in het vak spraken toen al over de verdwynziekte. In het vroege voorjaar waren de volken zo verzwakt dat tenslotte ook het laatste handjevol bijen het loodje legde. Aanvankelijk zocht men de doodsoorzaak bij een gebrek aan voedsel, maar al snel bleek dat bij veel volken nog ruim voer aanwezig was. Vervolgens werd een relatie gelegd bij een slecht functionerende koningin en de verdwynziekte. Maar helaas, soms werden ook volken met een vitale jonge moeder het slachtoffer. Uiteindelijk kwam men tot de slotsom dat volken met weinig broed in het najaar, die dus met een overdaad aan oude bijen aan de winterzit begonnen, en bovendien een kleine stuifmeelvoorraad hadden zeer vatbaar waren voor de verdwynziekte.

In het Amerikaans zusterblad "Gleanings in Bee Culture" gaat de onderzoeker, Elbert R. Jaycox in op de grote wintersterfte van bijenvolken bij de uitwintering 1989. Hij constateert dat er nog steeds gezocht wordt naar de oorzaak. Meer en meer gaat men er nu vanuit dat aan de basis van de wintersterfte een tekort aan volwaardige eiwitten staat in het voorafgaande najaar. Zoals bekend zijn deze hoogwaardige eiwitten nodig voor de opbouw van een sterk ontwikkeld eiwitvetlichaam bij de winterbijen, die dan in staat zijn tijdens de wintermaanden en het vroege voorjaar meerdere generaties bijen te voeden die het volk door de moeilijke periode van dit jaargetijde helpen.

Ook de tracheemijt speelt momenteel in Amerika een grote rol, maar dat kan niet de enige oorzaak zijn omdat er ook vroeger al sprake was van de "verdwynziekte", "Woestijnziekte" en vele andere benamingen met allemaal als gemeenschappelijk eindpunt "zwakke en dode volken" in het voorjaar".

Dr.C.L. Farrar, van het U.S. Department of Agriculture, wees in al deze gevallen een Nosema infectie als de boosdoener aan.

Recent onderzoek van Dr.Christian Peng, Universiteit van Californië toonde aan dat een tekort aan stuifmeel wintersterfte veroorzaakt.

Jaycox wekt imkers met een klein aantal volken op om zelf de proef op de som te nemen door met de stuifmeelval pollen te verzamelen. Dit stuifmeel vervolgens aan één zijde van een lege raat in de cellen te strooien en de raat een aantal malen voorzichtig op een harde ondergrond te stoten en dan in een

volk te hangen. De bijen behandelen het stuifmeel alsof ze het zelf hebben verzameld. Na enige tijd kan de raat aan de andere zijde op precies dezelfde manier worden behandeld. In de nazomer, als de generaties winterbijen in de volken ontstaan, geven we een aantal volken één of meer van de aldus geprepareerde raten stuifmeel (eenvoudiger lijkt me om tijdens een overvloedige stuifmeeldracht in het voorjaar een paar "stuifmeelplanken" uit de volken te verwijderen en ze tot augustus in de diepvries te bewaren waarna ze aan de volken worden teruggegeven).

Stuifmeel speelt een cruciale rol

Niet alleen bij de ontwikkeling, maar ook bij het functioneren van een bijenvolk speelt stuifmeel een cruciale rol. Tevens betekent het agressief verzamelen van stuifmeel dat de huurder van bijenvolken "waar" voor zijn geld krijgt. Om het zakelijk rendement voor de fruitteiler zo groot mogelijk te laten zijn is het zinvol te weten of bepaalde omstandigheden in een bijenvolk het verzamelen van stuifmeel beïnvloeden. Deze vraag geldt uiteraard overal ter wereld waar bijenvolken voor bestuivingsdoeleinden worden ingezet. In Nieuw-Zeeland is die rol voor de bijen weggelegd bij de teelt van Kiwi-vruchten. Financieel ondersteund door de belangenvereniging van Kiwi-telers werd in het voorjaar van 1988 de volgende proef uitgevoerd.

Negen volken werden gevoerd met een 60% suikeroplossing waaraan toegevoegd Fumidil-B tegen nosema (groep A). Negen andere volken (groep B) kregen alleen de suikeroplossing. Vóórdat de volken in de boomgaarden werden geplaatst kregen de volken van groep A één liter suikeroplossing en de volken van groep B één liter suikeroplossing waaraan toegevoegd een bekende hoeveelheid *Nosema apis* sporen. Bij alle volken werd 10 dagen lang een stuifmeelval geplaatst. Van elk volk werd dagelijks het aantal verzamelde stuifmeelklompjes geteld en daarvan bepaald hoeveel er van de Kiwibloesem afkomstig waren.

Na een grondige analyse bleek dat volken van groep B, gevoerd met suiker waaraan *Nosema* sporen waren toegevoegd, beduidend *minder* stuifmeel verzamelden dan de volken uit groep A. Tegen het eind van dit onderzoek bedroeg dat verschil meer dan de helft.

De negatieve invloed van *Nosema* op het bijenvolk is dus zeer ingrijpend. Er ontstaan bij besmette bijen problemen met de voedselopname, hierdoor komen de voedersapklieren van de jonge bijen niet tot ontwikkeling, dit heeft als gevolg dat deze bijen niet in staat zijn de larven en de koningin te voeren. Bovendien zijn deze besmette bijen nauwelijks in staat stuifmeel te verzamelen. Duidelijk is dat beide factoren de ontwikkeling van het volk in een neergaande spiraal brengen; weinig broed en een gebrek aan gezonde jonge bijen zullen het volk in het beste geval verzwakt door de winter brengen.

Ook in eigen land worden de hersenen gepijnigd hoe de plaatselijk grote wintersterfte in 1989 heeft kunnen plaats vinden. Volgende maand kom ik erop terug met een knap stuk denkwerk vanuit de Leidse imkervereniging.

Het weer in 1989

In het Groentje van maart 1989 werden de weergegevens over 1988 afgesloten met de maand september. Weinigen konden toen vermoeden dat door zeer zacht weer in december 1988 de gemiddelde jaartemperatuur in De Bilt juist dat stootje kreeg waardoor 1988 als warmste jaar van de eeuw met 10.3 °C in de weerkundige geschiedenisboeken kon worden bijgeschreven.

Maar zie, nu ik dit schrijf is het zo goed als zeker dat dit record al weer wordt gebroken door 1989 die op een ongekend hoge gemiddelde jaartemperatuur van 10.5 °C afstevent. Die hoge gemiddelde jaartemperatuur is niet ontstaan door een aantal perioden met extreem hoge temperaturen, maar veelal door temperaturen dag en nacht ruim boven normaal. Alleen de maand april vormde hierop een uitzondering. Opmerkelijk is verder dat het vrijwel constant prettige weer niet is veroorzaakt door een oppermachtig hogedrukgebied boven Skandinavië met bij ons een oostelijke stroming. De motor van het weer in 1989 moet worden gezocht in het Azorenhogedrukgebied dat telkens weer positie koos boven Frankrijk en aangrezend zeegebied en bij ons een zuidelijke stroming veroorzaakte. Depressies moesten uitwijken naar noordelijke breedte. Daarbij kregen het Wadengebied en de noordelijke provincies herhaaldelijk te maken met hardnekkige wolkengebieden waardoor de zomer daar iets minder uitbundig verliep dan in de zuidelijke helft van het land (zie figuren 1-5). Toch is het voor de bijen overal een goed jaar geweest hetgeen o.a. blijkt uit de verzamelde nectar die in oogstbare honing is omgezet: Een ritje langs enige subbladen maakt dit extra duidelijk.

Uit: "De spleut", Wezep e.o.

De volken stonden kort bij de wilg. Toen er half april naar het koolzaad werd afgereisd was er nog weinig broed in de volken. Bovendien waren de eerste weken op het koolzaad nat en koud. Bij terugkomst waren de volken nog steeds klein. Wellicht was dit een meevaller want toen de zon er eenmaal was hadden de bijen minder broed te verzorgen. De beste volken brachten 20 pond honing op. Over de heide kan ik kort zijn. Bijna iedereen zal met volle bakken zijn thuis gekomen. De opbrengst was hoog, maar de honing was bijna niet te slingeren.

Uit: "Bijpraten", Oost-Flevoland.

Koolzaaddracht 1989, niets dan enthousiaste verhalen. De honingoogst was geweldig en deed de aanvankelijke huiver vanwege het vroege plaatsen en het kille weer snel vergeten. Een gemiddelde opbrengst van 12 tot 14 kg per volk was eerder regel dan uitzondering.

Uit: "De vliegplank", Varsseveld.

Een prachtig bijenseizoen ligt achter ons. Het voorjaar en de zomer van 1989 hebben een record-opbrengst honing geleverd. Al onze hoofddrachten, te weten fruit, koolzaad, linde en heide deden het uitstekend en dat is een grote zeldzaamheid.

Uit "Bijpraten", Amstelland e.o.

De imker hoefde nooit benauwd te zijn voor reumatiek door al het bijengif, maar armen en schouders lijken nu definitief verwoest door het permanent slingeren. Hij probeert nu een sluitend verhaal te bedenken om op de ledenvergadering te kunnen vertellen, dat hij minder dan 60 kg per volk heeft geoogst zonder een "Outcast" te worden.

Uit: "De stertselaar", Leiden e.o.

Enkele oogstcijfers voortgekomen uit een mini-enquete van de Leidse imkervereniging.

6 imkers éénmaal geslingerd; oogst 5-9 kg/volk; gem. 9,1 kg

8 imkers tweemaal geslingerd; oogst 9-30 kg/volk; gem. 13,7 kg

7 imkers driemaal geslingerd; oogst 15-45 kg/volk; gem. 28,9 kg

De 90 volken gaven samen 1864 kg honing d.w.z. gemiddeld 20,5 kg honing per volk. Duidelijk is de trend aanwezig dat meerdere keren slingeren een opvallend grotere oogst te zien geeft.

Korte karakteristiek van maand tot maand

Maart

Na 1957 werd het de zachtste maartmaand van de eeuw. Op 13 maart was bijna overal poollicht waar te nemen.

April

Werd kouder dan maart! En daarbij kwam een einde aan een periode van zes te warme maanden. Op 4 april lichte sneeuwval bij harde noordoosten wind. In het noorden opnieuw natte sneeuw op de 24ste. Op veel plaatsen werd april 1989 nog net iets kouder dan december 1988. Aan het einde van de maand een reeks van 5 vriesnachten, hetgeen na begin november 1988 niet meer was voorgekomen.

Mei

De droogste sedert 1848; de zonnigste van de eeuw, zelfs zonniger dan enige zomermaand. Tot 340 zonne-uren oftewel gemiddeld 11 uur per dag! Door de sterke oostenwind in de tweede helft, een lage luchtvochtigheid en onbelemmerde zonneschijn kreeg het weer een sterk uitdrogend karakter.

Juni

De eerste decade was koud, de tweede warm en de derde normaal. De kou van de eerste decade is de beruchte "Schapenscheerderskou". Op beschutte plekken kwam het tot zware nachtvorst (Terschelling -4,5). Op 4 juni bleef de maximum temperatuur bij veel regen plaatselijk beneden de 10°.

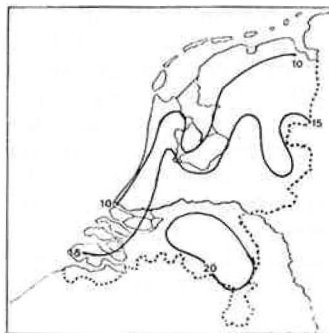

Fig. 1. Aantal dagen met een maximum temperatuur van 20 graden of hoger (warme dagen) in april en mei.

Juli

De eerste en derde decade warm met in het zuiden maxima tot tropische waarden, oftewel 30° of hoger. Aantal uren zonneschijn in het noorden beneden normaal.

Augustus

Stabiël, rustig zomerweer. De laatste week koel en somber met vooral in het oosten veel regen.

September

Perioden schitterend na-zomerweer door de maand verspreid. De regen viel voornamelijk in de vorm van buien rond het midden van de maand.

	Temperatuur	Zon	Neerslag
Maart	+	N	+
April	-	-	+
Mei	+	+	-
Juni	+	+	N
Juli	+	+	-
Augustus	+	-	-
September	+	+	-

Tweede Kerstdag 1989; "Een bloeiende hazelaar, bottende knoppen en bijen die in de middag hun rondjes beschrijven. Na onze ervaringen in december 1987 en 1988 raak je niet meer opgewonden, het begint normaal te worden. Je rekent er een beetje op.

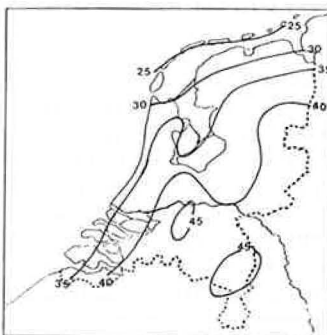

Fig. 2. Aantal warme dagen in juni en juli.

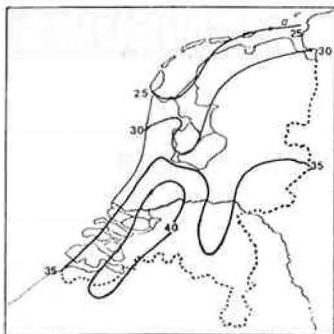

Fig. 3. Aantal warme dagen in augustus en september.

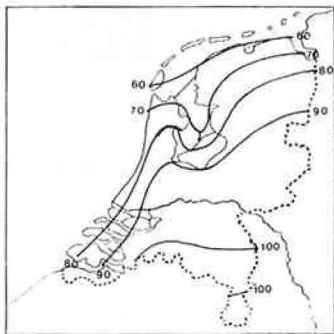

Fig. 4. Totaal aantal warme dagen in april t/m september.

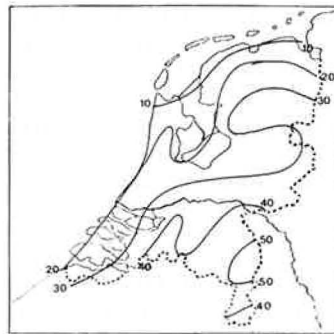

Fig. 5. Aantal dagen met een maximum temperatuur van 25 graden of hoger (zomerse dagen) in mei t/m september.

Geraadpleegd

Speelziek, J.J., Beetsma J., Velthuis, H.H.W. (1987). Imkersencyclopedie voor Nederland en België.

Jaycox, E.R. (1989). Foraging problems. *Gleanings in Bee Culture*: 1.

Jaycox, E.R. (1989). Can we blame all these winter losses on mites. *Gleanings in Bee Culture*: 8.

Jaycox, E.R. (1989). Spring dwindling 50 years ago. *American Bee Journal*: 5.

Weergegevens uit "Weerspiegel" maandblad voor weeramateurs.

Klimatologische gegevens van Nederlandse stations.

No 24 "Het klimaat van de luchthaven Schiphol".

No 25 "Het klimaat van De Bilt".

Het Groentje 90 jaar geleden

Ko Zoet

WENKEN VOOR DEN YMKER

In de maand Februari dient vooral een wakend oog over den bijenstal gehouden te worden. Zorg in de eerste plaats dat de bijen niet verontrust worden door vogels, muizen of katten. Loop ook zelf zoo min mogelijk voor of achter den bijenstand en verzoek ook uw ondergeschikten of huisgenooten liever een kleinen omweg te maken, ten einde door de dreuning der voetstappen in de nabijheid van den bijenstand de diertjes niet te storen. Door luiken of rietmatten bellette men, dat bij sneeuwbuien de sneeuw op en tusschen de korven komt vallen. Geef er vooral acht op, dat bij strenge voorst de vlieggaten niet dicht vriezen, want daardoor kunt gij uw beste koloniën het eerste verliezen. Hoe grootter de bevolking van een korf is, hoe meer straalt er warmte door het vlieg gat naar buiten en omdat men des winters de vlieggaten kleiner maakt, vriezen deze spoedig dicht. Mocht dit het geval zijn, dan verwijdere men voorzichtig zonder gedruisch te maken met een stokje de ijsverstopping. Wanneer men dit verzuimt, zouden de bijen daarbinnen kunnen omkomen door gebrek aan lucht.

Bij strenge aanhoudende koude ga men voorzichtig "des noods op kousen loopende" eens aan de korven luisteren. De korven

welke dan een opvallend gebrom of gegons doen hooren, moet men zachtkens met zakken of oude kleeden toe dekken, want dezulken hebben het te koud.

DE IMKERS GEROEPEN

Het is een verblijdend verschijnsel, dat door de beoefenaars van land- en tuinbouw het groote nut van de bijen voor het welslagen van veel hunner gewassen allengs meer wordt ingezien. Een sprekend voorbeeld van dit verhelderd inzicht en de gelegenheid den imkers geboden om daarmede hun voordeel te doen, doet zich juist nu voor. De Heer D. Bauduin, Onder Voorz. der Holl. Mij van Landbouw te 's-Gravenhage, eigenaar van ongeveer 250 H.A. grond in den Houtrakpolder (Voormalig IJ, bij Halfweg) heeft zich tot het Hoofdbestuur der Ver. tot bev. der Bijenteelt gericht met verzoek den imkers er op te wijzen, dat in die streek stellig met voordeel door de bijenhouders kan worden gewerkt. "Reeds vroeg in het voorjaar" zoo schrijft hij, "zijn er overvloed van veldbloemen op dijken en wegen" en in Mei levert de uitgebreide karweicultuur, kort daarop de erwten- en boonenteelt enz. een uitgebreid veld voor honinggewin. Mochten er liefhebbers zijn, die de proef willen nemen - zij kunnen in elk opzicht verzekerd zijn van mijne medewerking. En ter

zille van de Heer Bauduin, die onze cultuur...oo op juiste wijze weet te schatten, én ter wille van de proefnemers zelf, zou het wenschelijk zijn dat aan deze roepstem werd gehoor gegeven. Wij vertrouwen erop dat de Heer Bauduin, ook aan de eenvoudigen onder ons, alle inlichtingen en hulp zal verlenen, die tot een gunstigen uitslag voor beide partijen kunnen leiden.

AFNEMENDE DRACHTEN

De voorjaarsdracht vermindert aanmerkelijk in Nederland, vooral in het noorden van Noord-Brabant en het zuiden van Gelderland, waar ze vroeger volop was. Daar pronkten uitgestrekte koolzaadvelden, nu ziet men er niets dan suikerpeeen, die voor de bijen van geen waarde zijn. Met het wilgenhout op die plaatsen is het al even treurig gesteld. Vroeger lieten de eigenaren het wilgenhout vier jaar oud worden, er kwam dus een schoone, honingrijke bloem voor de bijen aan. Maar thans wordt het hout reeds gehakt, als het een jaar oud is; heele scheepsladingen worden jaarlijks afgeleverd voor wanden. De voorjaarsdracht is dus merklijk verminderd.

Mobiele tentoonstelling "De bij en wij"

Op 8 juni j.l. opende het MILIEU EDUCATIEF CENTRUM EINDHOVEN de tentoonstelling "De bij en wij", die het MEC in samenwerking met de bijverenigingen VBBN subver. Eindhoven, St. Ambrosius afd. Eindhoven en St. Ambrosius afd. Tongelre maakte.

De tentoonstelling bestaat uit een groot aantal verplaatsbare panelen en vitrines. Aan de hand van diverse presentatievormen zoals video, computersimulatie, electrospeel wordt zowel op de ecologische als op de economische betekenis van de bij ingegaan. Ook wordt, met behulp van maquettes, duidelijk uitgelegd hoe, als gevolg van het menselijk handelen, het landschap zodanig is veranderd, dat er voor bijen steeds minder leefmogelijkheden meer zijn.

Tot eind oktober werd de tentoonstelling in Eindhoven en van eind oktober tot eind december in Tilburg gehouden. Het ligt in de bedoeling dat de expositie daarna "het land ingaat". Er zijn reeds verzoeken binnengekomen uit Breda, Drimmelen en IJmuiden.

De tentoonstelling is een bezoek meer dan waard!

Inlichtingen bij: Milieu Educatief Centrum, Genneperweg 145 te Eindhoven (een prachtig idyllisch plekje bij de Genneper Watermolen). Tel. 040-526665.

VERENIGINGSNIEUWS

Commissie Drachtplanten

Frans Janssen

Op zaterdag 10 maart a.s. organiseert het Landelijk Overlegorgaan Drachtplanten van het Landbouwschap een studiedag voor alle drachtplantencommissies van de vijf vaderlandse imkersbonden. Ook de drie regionale voorlichters worden uitgenodigd. De locatie is het BIJENHUIS in Wageningen en men begint om 10.30 uur.

Was er in het verleden incidenteel wel eens samengewerkt tussen de genoemde commissies, van een structuur was geen sprake. Dat hieraan een grote behoefte was, bleek alras op de eerste gezamenlijke bijeenkomst belegd op 25 februari 1989 in het Achterhoekse Kilder. Het uitwisselen van ervaringen en ideeën, samenwerking en vooral coördinatie waar het grotere projecten zou betreffen waren de voorname wensen. Het eerste grote project waartoe tijdens deze vergadering besloten werd, was een actie om gezamenlijk op 4 oktober alle instanties, die enige invloed kunnen aanwenden, te benaderen met het dringende verzoek namens alle imkersbonden de aanplant van meer nectar- en stuifmeelproducerende bomen in de buitengebieden te bevorderen. Dus minder populier, beuk en eik, maar destemmer wilg, esdoorn en linde. Op de a.s. tweede bijeenkomst zal o.m. bekeken worden hoe de enthousiast gestarte samenwerking kan worden gecontinueerd en geïntensiveerd.

Samenwerkingsverband bijhoudersverenigingen Zuid-Oost Brabant - afsluiting beginnerscursus

W. Goosens en H.L. van der Vondervoort

Door hechte samenwerking van enkele bijhoudersverenigingen hadden we de minimale hoeveelheid cursisten bij elkaar, zodat we met de beginnerscursus konden starten. Voor de theorielessen beschikten we over prachtige locaties, namelijk het Milieu Educatief Centrum (MEC) in Eindhoven en De van Gijselshof in Someren. Praktijklessen werden op de lesbijenstanden te Eindhoven en Someren gegeven. Sommige cursisten hadden zelf al bijen, hetgeen de lessen en de discussies alleen maar verlevendigde. Als je een imker kent en elkaar helpt dan kun je op de beginnerscursus heel wat opsteken.

Zonder cursus echter zou ik niemand aanraden met het houden van bijen te beginnen. Het is heel belangrijk dat je over een aantal zaken, zoals kasten, ziektebestrijding e.d. wat breder informatie krijgt, zodat je voor jezelf kunt bepalen hoe je iets zult aanpakken. Eenieder, die een voldoende aantal lessen volgde, heeft zowel van de lesgevers (Henk van der Vondervoort en Frits van Bree) als van de medecursisten heel wat kunnen opsteken. Belangrijk lijkt het mij dat je ook na deze cursus blijft. Waarbij je of vervolgcursussen volgt of tenminste bij een imkervereniging gaat. Leraren en geslaagden, proficiat!

Verslag groeps-honingkeuring Overijssel-West

R.de Ruiter, subver. Kampen e.o.

Op de jaarlijkse honingkeuring van de Groep Overijssel-West die gehouden werd op 11 november j.l. in het Parochiehuis in IJsselmuiden, heeft kennelijk een parochiale zegen gerust. Er waren maar liefst 126 inzendingen van elk 3 potten honing, mooie raathoning en enkele goed gevormde wasbodems. Dat imkers niet alleen maar slingersaars zijn, maar soms ook nog een kunstzinnige aanleg hebben, bleek uit de inzending van mevrouw Van Brummen uit Steenwijk. Zij had een bijen-motief in een schitterend glas-inlood-raam vervaardigd. Ook was er nog 50 g propolis ter keuring ingeleverd. Iedereen heeft zich keurig aan de inleveringstijd gehouden, zodat de 5 keurmeesters op tijd konden beginnen en daardoor ook binnen het tijdschema met hun omvangrijke werk klaar waren! Om half één kon de voorzitter van de organiserende subvereniging Kampen en omstreken de persoonlijke- en groepsrijswinnaars bekend maken. De uitslag van de groepsrijswinnaars:

Zwolle (proficiat) 41 punten (beker-winnaar)
Steenwijk 25 punten; N.O.P. 22 punten; Kampen 4 punten; Staphorst 2 punten

De keuringstijd van 9.00-12.30 uur werd gedeeltelijk overbrugd met het vertonen van de video-film "The Monk and the Honeybee". Jammer dat er bij deze Engelstalige film enkele technische problemen ontstonden. Uiteraard werden er tussen de imkers ook weer vele ervaringen uitgewisseld. Algemeen was men van oordeel dat 1989 de geschiedenis zal ingaan als een zeer goed imkers-weer-jaar. In de hoop dat de weergoden ons in 1990 weer even goed gezind zullen zijn als in het afgelopen bijenseizoen, wensen wij de subvereniging Noord-Oost-Polder eenzelfde of misschien nog hoger aantal inzendingen toe. De 5 hardwerkende keurmeesters worden van harte aanbevolen. Waarvoor dank!!

Opleiding tot gediplomeerd imker

B.D.H. van de Weerd, Commissie Agrarisch
Vervolgonderwijs Gelders Rivierengebied

De basiscursus

Imkeren is een vak. Een vak moet je leren. Zonder gedegen vakkennis kun je als imker in de huidige complexe samenleving nauwelijks nog goed uit de voeten. Dit geldt zeker voor het imkeren. Van varroa tot Tsjernobyl; van alles komt op je af. De samenwerkende imkersverenigingen in het Gelders rivierengebied bieden u de mogelijkheid tot het opdoen van een stuk gedegen vakkennis op het gebied van het imkeren. Dit cursusseizoen zijn er weer 3 basiscursussen gepland. In Nijmegen of Huissen, in Kesteren en in Zaltbommel of Geldermalsen. De definitieve plaatsen zullen afhangen van waar de meeste aanmeldingen vandaan komen. In ieder geval is er een cursus op zeer bereikbare afstand. In deze cursus wordt u opgeleid tot gediplomeerd imker. Net zo belangrijk als het opdoen van vakkennis is het feit dat de cursus wordt georganiseerd door de imkervereniging bij u in de buurt. Daar heeft u veel voordeel bij want behalve dat u als beginnend imker snel veel mensen leert kennen, kunt u ook terugvallen op de deskundigheid en ervaring van imkers die al jaren in het vak zitten. De theorielessen worden in de avonduren gegeven, 7 avonden, 12 zaterdagochtenden in het seizoen worden gebruikt voor de praktijklessen. De kosten voor deze basiscursus zijn f 130,-.

Vervolg cursussen

Naast de basiscursus worden er ook regelmatig vervolgcursussen georganiseerd. In deze cursussen staat de theorie iets meer centraal en komt u in aanraking met de achtergronden van het imkeren. Fascinerend voor hen die willen begrijpen wat er in hun volken omgaat.

Specialisaties

Voor hen die nog meer willen zijn er de gespecialiseerde opleidingen zoals onder andere de cursus ziektenbestrijding. Vooral tegenwoordig belangrijk in verband met de vele milieuproblemen die toch een volk behoorlijk vatbaar kunnen maken voor allerlei aantastingen.

Aanmeldingen

De aanmelding voor de basiscursussen wordt centraal geregeld via het secretariaat van de CAVGR. U kunt zich telefonisch dan wel schriftelijk aanmelden bij: mw.J. Ruiter of dhr.B.van de Weerd, Dodewaardlaan 7, 4006 EA Tiel. Tel. 03440-20984.

Op 24 december is ons ontvallen

J.H. OOSTERLING

in de ouderdom van 89 jaar. Hij was ons oudste lid met veel ervaring. Vertegenwoordigde onze vereniging op veel markten en feestdagen als korfvechter en imker met veel enthousiasme.

Wij wensen zijn vrouw en nabestaanden veel troost en sterkte.

Bestuur en leden
subvereniging Oostburg

Oud -voorzitter

BEREND DE ROO

is in 1989 overleden. We gedenken Berend als een actief verenigingslid en als een boeiend verteller.

Bestuur en leden
subvereniging Ruinen e.o.

Op 7 december j.l. overleed op 66-jarige leeftijd door een noodlottig verkeersongeval onze imker-vriend

HENDRIK STRONKS

die jarenlang in ons verenigingsverband intensief heeft meegeleefd.

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn vrouw en kinderen.

Bestuur en leden
subvereniging Aalten

Op 8 december is op 90-jarige leeftijd overleden ons erelid en oud-voorzitter

H. WOLTERS

Onze oprechte deelneming gaat uit naar zijn familie en vrienden.

Bestuur en leden
subvereniging Nijverdal

Cursussen

De subvereniging Amstelland start begin maart een beginnerscursus. Opgave en inl.bij: H.S. Kooij, Watercirkel 125, 1186 LR Amstelveen. Tel. 020-452285.

L.A.S. Twello organiseert een cursus bijenteelt voor gevorderden. Er zijn nog enkele plaatsen open. Inl. en opgave bij dhr. Frieling. Tel. 05712-71670.

De Christelijke Agrarische School te Alphen a/d Rijn organiseert bij voldoende deelname medio maart een basiscursus Bijenteelt. De theorielessen zullen worden gegeven in de Chr.Agr.School te Alphen a/d Rijn, de plaats van de praktijklessen is nog onbekend. Aanmelding en inl.bij: mw. Schipaanboord-Rietveld en de heer Lammers. Tel. 01720-31120.

Er zijn nog diverse andere plaatsen waar cursussen gegeven worden. Inlichtingen hierover kunt u verkrijgen bij het secretariaat van de VBBN. Tel. 08370-22422.

agenda

23 februari Leiden

De heer Th.J.A. de Ronde zal een lezing houden over nosema. Er zullen preparaten gemaakt kunnen worden van zelf meegebrachte monsters bijen. Aanvang 20.00 uur, Wijkcentrum „Zijkwartier“, Van der Marckstraat 19 te Leiderdorp. Inl.: mevr. E. van der Pavert, tel. 071-220378.

3 maart Hulshorst

Bijeenkomst „Grote Imkers“. Zie bladzijde 31.

6 maart Bathmen

De heer Mosterd uit Zwolle zal spreken over "De bloem en haar vrienden" met daarna mogelijkheid tot discussie. Deze avond begint om 20.00 uur in "De Brink" te Bathmen. Organisatie is in handen van de subvereniging Almen/Harfsen, Bathmen, Deventer/Diepenveen, Gorssel, Laren (Gld.), Warnsveld en Zutphen.

8 maart Hoogezand

De kring „Groningen" houdt haar jaarvergadering in Wijkcentrum „De Kern" aan de Rembrandtlaan 72 te Hoogezand. Bestuur en leden van de subvereniging zijn van harte welkom. Aanvang 20.00 uur.

10 maart Wageningen

Studiedag Drachtplanten Commissies. Zie bladzijde 56.

16 maart Lievelede

De imkerorganisaties van de VBBN en ABTB organiseren gezamenlijk in "Erve Kots" te Lievelede een avond voor de imker met zijn of haar gezin. Het thema is: "Is onze Achterhoek nog mooi?" Na afloop is er gelegenheid tot het nuttigen van een pannekoek. De avond begint om 19.30 uur.

31 maart Wageningen

Algemene Ledenvergadering in het IAC-gebouw te Wageningen.

21 april Biddinghuizen

Studiedag Drachtplanten op de Flevohof te Biddinghuizen. Zie het decembernummer voor meer informatie.

28 april Hilvarenbeek

Open Dag arboretum Ambrosiushoeve.

26 mei Hilvarenbeek

Open Dag arboretum Ambrosiushoeve.

SPEURBIJTJES

Opgave schriftelijk. Tarief: 20 woorden f 7,50, elk woord meer 35 cent; te voldoen bij vooruitbetaling door storting op giro 846801 t.n.v. VBBN Wageningen.

TE KOOP: elektrische waspers, stuifmeelval, is tevens varroabodem en zwermpreventie, uitgebouwde HK-ramen, wasbroden en ingevroren stuifmeelkorrels. Tel. 020-849928 (Amsterdam).

TE KOOP: F1 Buckfast-volken op Dadant, compleet met toebehoren. f 450,- p.st. Voor inf. tel. 045-414027.

TE KOOP: stekken Salix semperflorens (bloeit van april tot okt.). Te bestellen door f 12,50 over te maken op bankrek.nr. 48.50.78.589 t.n.v. Bijenver. „Ambrosius” Winterwijk. Tel. 05430-18987 b.g.g. 17661.

TE KOOP: uitrusting voor 12 volken volledig. Nieuw prijs f 3.000,- nu f 750,-. Tel. 02153-83709 (Blaricum).

TE KOOP: lege Simplexkasten met raat en kasten met bijen. Tel. 05118-1810 (Rijperkerk Fr.).

TE KOOP: 1 ingewinterd volk in Spaarkast + 3 Spaarkasten; diverse imkers benodigdheden (z.g.a.n.). Tel. 03410-24770 ná 18.00 uur (Harderwijk).

**BIJENSTAND Fa. H.T. VAN DAM & ZN.,
JUBBEGA (Fr.), ☎ 05165 - 13 82
FAXNR. 05165-1839**

kan U alles leveren voor de moderne bijenteelt.

Kunstraat, bijenwoningen en onderdelen uit eigen werkplaatsen. Door eigen steeds grotere importen van diverse gereedschappen steeds bij ons de laagste prijzen. Tevens voor **weder-verkoop** diverse kleuren meubelwas en honing van de fijnste kwaliteiten.

Vraagt onze prijscourant van materialen en/of meubelwas en honing even aan. Wij zenden U die gaarne gratis toe.

Wij komen weer op de te houden Bijenmarkten.

TE KOOP: bijenvolken in kasten en korven. T.van Dorland, Jan Vermeerstraat 72, 6717 SK Ede. Tel. 08380-23059.

TE KOOP: honing: koolzaad en gemengde bloemen f 5, p/kg. In emmers van 40 kg. Tel. 02998-2909 (M.Beemster).

TE KOOP: overtollig Spaarkast- en koninginneteeltmateriaal. R.W.le Mair. Tel. 08380-39976 (Ede).

TE KOOP GEVRAAGD: RVS honingslinger + eventuele toebehoren. Tel. 050-250235 (Groningen).

GEVRAAGD: allerlei bijenteeltdocumentatie, boeken, prenten, etsen enz. Oud imkergereedschap, b.v. Rietsche pers en verder alles waar een bij of bijenkorf op voorkomt. T. Langerak, De Roer 7, 3448 XM Woerden. Tel. 03480-17203.

In het natuurpark Haut Languedoc hebben Thea en Nico Oudhof op hun SVR camping (40 pl) en verhuur van zomerhuisjes alles wat een natuurliefhebber zich kan wensen. Midden tussen 3 meren en een onverwachte verscheidenheid in landschap. Domaine du Pioch, 34330 Fraïsse sur Agout, Frankrijk. Tel. 09-3367976172.

Imkersbedrijf „DE IMMENHOF”

Biedt U een ruime sortering HONING voor wederverkoop zoals: Bloemen-, Linde-, Acacia-, Klaver- en Heidehoning.

Tevens leveren wij alle artikelen voor de moderne en traditionele bijenteelt.

Inkoop van oude raat, zegelwas en ruwe was.

Wij zijn geopend: ma, di, do en vr: 13.30 - 20.00.

Zaterdag: 8.00 - 12.00 en na telefonische afspraak.

Harremaatweg 36, 3781 NJ Voorthuizen. Tel. 03429-2046.

Buckfast® koninginnen 1990

Broeder Adam wenst ons imkers een **voorspoedig 1990** toe.

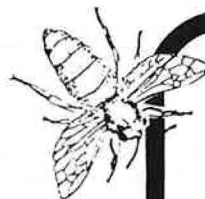
Bestel nu uw Buckfast® koninginnen en profiteer van de originele kwaliteit.

Alleenvertegenwoordiging voor Nederland:

M. VAN DER ZEE

St. Philipsland - Telefoon 01677-2522

MEER DAN 25 DEPOTS

VOOR SERVICE EN
KWALITEIT HOEFT U
NIET VER TE GAAN.

BRENG EENS EEN
BEZOEK AAN EEN VAN
ONZE DEPOTS.

ZIE RECHTS OP DEZE
PAGINA.

*altijd
dichtbij.*

HET BIJENHUIS
WAGENINGEN

Friesland: H. Akkerman,
Oosterwoldseweg 47, 8421 RP Olde-
berkoop, tel. 05164-439.

Groningen: Fenna en Ger Postma,
Kampenslaan 8, 9626 TE Schildwolde,
tel. 05982-1455.

Onstwedde: H. Bessembinder,
Wessinghuizenweg 18, 9591 VJ Onst-
wedde, tel. 05991-1226.

Emmen e.o.: J.A. van Groningen,
Vaart Z.Z. 124, 7833 AG Nieuw
Amsterdam, tel. 05915-52721.

Staphorst: W. Bloemert, Lankhorster-
weg 28, 7951 PP Staphorst, tel. 05220-
52865.

Vriezeveen: G.J.L. ten Cate, Verzet-
straat 54, 7671 GL Vriezeveen, tel.
05499-63040.

Enschede e.o.: A.M. Spit, Stenlandse-
weg 21, 7548 BV Boekelo, tel. 05428-
2703.

Reggedal: H. Jansen, Lochemseweg 7,
7475 PA Markelo, tel. 05475-1238.

Gorssel e.o.: G.J. Lensink, Deventer-
weg 4, 7213 EG Gorssel, tel. 05759-
2468.

Achterhoek: B. Meijerman, Dwars-
dijk 6, 7025 CR Halle, tel. 05736-1479.

Winterswijk: Mw. M.J. Grevers,
Miste 4, 7118 WB Winterswijk, tel.
05435-239.

Flevoland: Mw. H. Mulder-Scheep-
maker, Boeier 04-58, 8242 CL Lelystad,
tel. 03200-40393.

Epe e.o.: Coöp. Novaco, Paasvuur-
weg 7, 8161 CA Epe, tel. 05780-12317.

Betuwe: Mevr. C.M.W. Diks, Her-
moesesiraat 17, 4062 PP Zennewijnen,
tel. 03445-1773.

Lent e.o.: Mw. J.M. de Jong, Spoor-
straat 3, 6663 AE Lent, tel.
080-234357.

Bunnik/Houten: B.Th. Barten,
Koningslaan 23, 3981 HD Bunnik,
tel. 03405-61742.

Hilversum: Imkerij 't Schuurtje,
Oude Loosdrechtse dijk 115, 1231 LS
Loosdrecht, tel. 02158-4104.

West-Friesland: Klaas Verlaet,
Ganker II, 1654 JH Benningbroek,
tel. 02297-2325.

Noord-Holland: H.S. Homburg,
Velderduinweg 165, 1971 ZB IJmuiden,
tel. 02550-21530.

Noordwijk: Bos-Noordwijk, Los-
plaatsweg 8, 2201 CV Noordwijk, tel.
01719-18440.

Rotterdam: Mw. en dhr. Schmitz,
Molecatensingel 266, 3077 SH Rotter-
dam, tel. 010-4833944.

Gouda: C. Bos, 3e Tochtweg 6,
2841 LM Moordrecht, tel. 01802-1227.

Schouwen-Duiveland: Mw. E. Louws-
v. Stekelenburg, Weth. v. Klinkenstraat
15, 4306 CT Nieuwerkerke, tel. 01114-
2113.

Walcheren: A. Verboven, Bisschops-
straat 25, 4353 BN Serooskerke,
tel. 01189-1499.

Zeeuws-Vlaanderen: Iz. de Hullu,
St. Jansdijk 10, 4504 PB Nieuwvliet,
tel. 01171-1458.

Idem: K.J. Wolfert, Pr. Mauritsstraat
21, 4571 HB Axel, tel. 01155-2720.

Oirschot: A. Pel, 't Kasteeltje 3,
5688 EN Oirschot, tel. 04997-72096.